

శ్రీ రక్ష

(శ్రీమతే విభవ శాసనం)
(శ్రీమతే భావనాశ్రమకావ్యకారం)
(శ్రీమతే నిరంజనాశ్రమకావ్యకారం)
(వ. శ్రీ రక్ష)

22
1-1975

శ్రీమతే భావనాశ్రమకావ్యకారం

(శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ.)

శ్రీమతే విభవ శాసనం
(శ్రీమతే భావనాశ్రమకావ్యకారం)
శ్రీమతే నిరంజనాశ్రమకావ్యకారం
శ్రీమతే భావనాశ్రమకావ్యకారం
శ్రీమతే నిరంజనాశ్రమకావ్యకారం
(వ. శ్రీ రక్ష)

820
7634

1975

విజయరాజు
పరమేశ్వరం పాదపూజ్యం
1975

Mr. R

శ్రీ రస్తు.

422

శ్రీమతే విఖనసెనమః

శ్రీనైఖానసమాత్రభాష్యకారేణ 1-1915

శ్రీస్ససింహవాజపేయయాజనా

ప్రణీతమ్

శ్రీ వైఖనస సుత్ర దర్పణమ్.

శ్రీ. ఉ. చ.

శ్రీనివాసభట్టార్యేణ పరిష్కృతం

శ్రీనారాయణం శేషాచార్యేణ

శేషాచార్యేణ

మంజువాణీముద్్రాక్షరకాలాయాం

మద్యపయిత్యా

ప్రకటితమ్

విజయతామ్

వతస్సుత్ర్యం పాదరూప్యం.

1915.

ప్రిహసాయకము

శ్రీమతేవిఖననే నమః

శ్రీనై ఖానన విద్యద్భుందమునకు ప్రణామసహస్ర
పూర్వకముగ నవినయ విజ్ఞాపనము.—

విహితా ముష్మికాపవగళములకు శౌతసాత్రత
కర్మములై సాధనములై యున్నవి, వీటికి పదునెనిమిది గృ
హ్యసూత్రములు ముఖ్యాకరములై యున్నవి సర్వసూత్ర
ములయందును “ఆద్యత్వాత్సర్వసూత్రాణాం వైష్ణవత్వా
చ్చసర్వతః” అను భృగువచనమువలన శ్రీ నై ఖానన సూ
త్రము మొదటిదియనుటకు సందేహ మించుకయును లేదు.

ఇది “శ్లో” అల్పాక్షరమనన్దిగ్ధంసారవద్విశ్వతోముఖం

అస్తాధమనవద్యంబసూత్రం సూత్రవిదోవిదుః॥

అనునట్లు స్వల్పాక్షరములు కలదియు, సధావిశేష
ము కలిగియుండుటచే సర్వజనులకు తెలియ వపశ్యకముగ
నుంచెను. గనుకనే “సూత్రంవై ఖానసాఖ్యంగహనమపి”
యని యాగస్త్యకర్త వ్రాసియున్నాడు. ఈసూత్రాధికము
ను సర్వజనులు సులభముగా తెలిసికొనుటకై సూత్రదర్పణ
మను నీగ్రంథము బ్రయోగదూపముగ రచించబడినది. దీని

సవలోకించి సమాత్రమున నూతనాథము నిస్సంశయముగ
తెలియదగియుండుటవలన నీగ్రంథమునకు దర్పణమను నా
మము సాధకమయ్యెను.

శ్రీవైఖానస సూత్రభాష్యకర్తయును మాధవాచార్య
పుత్రుడునగు శ్రీసృసింహవాచపేయయాజ్ఞేయ పిన్నవయ
సున అనగా క్రతుదీక్షకంటె పూర్వమున నీగ్రంథమును రచి
యింపటచేత “సృసింహం” అని గ్రంథాది యందును
“నృసింహవిరచితే” యని ప్రకరణాంతరములయందు ను
చ్చరించెను.

ఇందులకు దృష్టాంతము లేమనగా ఒకటి-శ్రీసూత్రభా
ష్యమున వటలములుగ నెచ్చటవాసెనో ప్రయోగవిర్వణ
మున నచ్చటనే ప్రకరణములను నిర్ణయించెను. రెండవ-సూ
త్రమున గూఢాభిప్రాయముగల యనేక స్థలములయందు
భాష్యము ననుసరించియే ప్రయోగ మిగిల్చియున వ్రాయ
బడినది.

ముందు శ్రీ భాష్యాదిమధ్యాంతములయందువలె నీ
గ్రంథాదియందు శ్రీరాముని నమస్కరించెను.

ఈగ్రంథముమూడుప్రశ్నములవరకు శ్రీమూర్తి

పిచ్చగ భట్టర్ కోదండ రామాచార్య పాకయాజులవారు సం
పూర్ణ శ్రీమతో సంపాదించి మాకు దయచేసిరి.

మరికొంతకాలమునకు అపర ప్రయోగ రూపముగు
పంచమప్రశ్నముగూడ వారిచేసంపాదించబడినది. కానియీ
ప్రశ్నను సంపూర్ణముగా లభించుటవలన ప్రస్తుతమునము
ద్రింపించుట కనుకూలముగాకయ్యెను. ఏమహాత్ములై
న ముద్రితములుగాని ప్రశ్నములనుగాని పంచమప్రశ్నాం
తమునుగాని దయచేసి పంపినయెడల మిగులసంతోషముతో
గ్రహించి ముద్రింపించగలము.

ఈపుస్తకముశీవైఖాసన గ్రంథసంపాదన తత్పరు
లగు శ్రీమూర్తీ దేవయజ్ఞనం వేంకటరామాచార్యులవారిపే
రణచే ఉల్లిపాలెం గ్రామనివాసులగు శ్రీ. ఉ. వే. శ్రీమూర్తీ
నారాయణం శ్రీరామాచార్యులవారి ద్వితీయపుత్రులగు శ్రీ
పాచార్యులవారి ద్రవ్యసహాయమువలన ముద్రింపించబడినది

ఇట్లు విమర్శజనకభేయము,

ఉ॥ చ॥ శ్రీనివాసభట్టాచార్యులు.

— శ్రీ ని వా సా య న మః —

— * శ్రీమద్విఖననమహాగురవేనమః * —

శ్రీవైఖాననసూత్రదర్పణే

(పథమ ప్రశ్న ప్రారంభః)

శ్లో॥ శ్రీలక్ష్మీవల్లభారమ్భాం విఖనోమునిమధ్యమామ్!
అస్మదాచార్యపర్యంతాం వందేగురువరమ్పరామ్॥

విఖనత్యా రామా జీకశ్చాంసురవరమకుటప్రోజ్జ్వలదత్నని
త్యజ్యజ్వాలామాలాసవిత్రాస్సుటితమసను చిత్రా
నిభిస్సేవ్యమానమ్ । సూత్రంవైఖానసాఖ్యం
గహనమపినమాలోచ్య సమ్యక్ప్రసంగోహోధాధాం బాల
కానాం స్ఫుటమతిసులభం వక్తితద్దర్పణాఖ్యమ్॥

— * ఉ పా థా త : * —

అథనిషేకతుకనర్థమనగర్భాధానపుగ్ం నవనసీమస్త
 విష్ణుబలి జాతకరోక్తాన నామకరణాన్నపాశనప్రవాసా
 గమనవిష్ణవధానచాలకోపనయన పారాయణవ్రతబద్ధవినయో
 పాకరత్త సమావర్తనపాణిగ్రహణాసీత్యస్తాదశ కారీరాస్స
 గ్గ్సాకారాః । బ్రహ్మదేవపితృభూతమనుష్యయజ్ఞాఅహరహ
 నుషేయాస్థూలీపాకః ప్రతిపక్షం, మాసీత్రాధం పిష్టపితృయ
 జ్ఞఃప్రతిమాన, మాగ్రయణమప్తకాచైత్ర్యాశ్వయుజీవప్రతి
 నంవత్సర, మితిసప్తపాకయజ్ఞాః । అగ్న్యధేయంనకృ, ద
 గ్నిహోత్రంసాయంప్రత, ర్గళాపూణమాసాపక్షంపక్ష,
 మాగ్రయణేష్టిః ప్రతిమానం చాతుర్మాస్యానకృ, నిరూ
 ధపతుబంధఃప్రతివషణం, సాత్రామణిస్సకృ, ఉతినప్తహవి
 ర్యజ్ఞాః । అగ్నిష్టమోఽత్యగ్నిష్టమఉక్త్యష్టాదశీవాజపేయోఽ
 తిరాత్రోఽప్త్యాయమ ఇతినప్తసోమయజ్ఞాః । ప్రథమమగ్నిష్ట
 మో యప్త్యోఽతిరాత్రోవేతికేచిచ్చంతి । వైఖానసా
 నామేత ఏవ ద్వావింశద్యజ్ఞాధరోక్త క్రమేణకర్తవ్యాః ।
 నిషేకావాజాతకా తస్మిన్సప్తకో బ్రాహ్మణ్యం తత్పతే
 బాతోమాత్రస్తదనంతరకరత్రి సస్మిన్సప్తతః కాలో
 వసీత సోమిత్రవ్యయనా ద్వాహ్మణో వేదమధీత్య కృ
 తపాణిగ్రహణోగృహస్థః పాకయజ్ఞయాజీశ్రోత్రియ ఆహి
 తాగ్నిశ్చ హవిర్యజ్ఞయాజ్యనూచానసోమయజ్ఞయాజీభూ)

॥ ఏతత్సగ్గస్కారసంయుక్తో నియమయమశాన్యవికల్ప
స్పృషడంగ వతు ర్వేదపారాయణ తపోయోగతత్పరఋషి
నారాయణవరాయణో నిర్వృద్ధ్వమునిః పూర్వసగ్గస్కా
రా దుత్తరసగ్గస్కారో వరియానిలివిజ్ఞాయతే॥

ఇతిశ్రీవై ఖానన నూత్రదర్శనో నృసింహవిరచితే వ్ర
థమవశ్యే ఉపాదాతః వ్రథమవశకరణమ్॥

—* శౌ చ వి ధిః *—

అథవతుర్థా మాత్రమితామాచార స్మార్యోదయా
త్పాగేవమువచారే బ్రాహ్మీవ్రబుద్ధశ్చేత్థాయ హరి
హరిహరితిత్యుచ్చార్ష గ్రామాత్పాచీముదీచీంనైర్వ
తీంవా దిశంగత్వా తృణైర్భూమిమంతర్ధాయ వాససాశిరః
పాప్రత్య నిష్ఠీవనోచ్చాన్వనవర్జితోఽస్మిన్స్థయో శ్చేద
బుద్ధోరాత్రోదక్షిణాముఖో దక్షిణకణధృత యజ్ఞోపవీతో
విజాత్రోత్పజనం కర్యా తతోగృహీతకీర్ణ శ్చేత్థా
య గన్ధలేపక్షయకరం శౌచంకర్యా నస్త్రిదంగృహీతోన్వద్ధృ
తతోయేన క్రమాశూత్రోపురీషయో శ్చిత్తేద్వి హస్త
యోప్రత్యేకంద్వి, నౌచే షడ్వీమక రదశ తథోభయోఃక
రయో రస్త్రిదం దత్వా బ్రహ్మచారీ గృహస్థశ్చనాభేరథో
వామేన తదూర్ధ్వం దక్షిణేనచపాణినా శౌచం కర్యాద్వనస్థ
సన్యాసినోరేతద్విగుణంభవతి సమృజ్జలేనపునః పాదాహస్తా
చవ్రత్యాశ్యతతోయథావిధ్యావమనం కృత్వా

దత్తధావనమ్.

హస్తాజాన్వంతరాక్రిత్యా తిక్తంకటుకమాయంవా
 ద్వాదశాస్థ్యాలాయామం దత్తకాశ్ఠ * మాయుర్బలమితిగృ
 హీత్యా పాలాశకార్పాసాహిత్యా ప్రతిపద్ధశ నవమీషష్ఠీ
 చతుర్దశ్యష్టమ్యేకాదశీషు భానువాసరె శ్రాద్ధదినేషుచ హి
 త్యా విత్సంకుర్యా త్కాష్ఠానామలాభద్వాదశగణ్ఠాపై ర్వి
 శుద్ధ్యతి॥

—* నిత్యస్నానమ్. *

అథ పవిత్రీకణిస్నాన్వసంకుర్యా దిభిశేకండివ్యంవా
 యవ్యమాగ్నయం గుర్వనుష్ఠేతి పశ్చవిధం సద్యలాభేతటా
 క తదలాభేకూపేవా స్నాయాత్ప్రావిశ్రు ఉదసత్సోవాఽ
 ౨. చామత్యామణిబస్థాత్పాణీ ఆజానోపాదాచ దక్షిణాదిప్ర
 త్యేకంప్రత్యశ్య జలస్థలేష్యాసీసః శేనబుద్బుదరహిత మవిచ్ఛి
 న్నముదకం గోకణ్ఠాకృతిహస్తేనాదాయ తలాదికృమేణవృ
 దక్షిణం బ్రాహ్మదై వాషణై తృకతీథాఽనిజ్ఞాత్యా బ్రా
 హ్మణాతీథేన త్రివిధే త్రోజ్జ్వలములేన ద్విరోహపరిమృ
 ఙ్యా గ్నివాయుప్రజాపతిసూర్యేంద్రాః కృమీణ్యాపాదీనాం
 దేవతాభవం త్యజ్య'వృషాజాపత్యాభ్యాంముఖంమూర్త్యా

అయంబలంయశోవచఃః పృజాంవశువనూనిచ॥ బృ
 హస్పతిజ్ఞాంచమేధాంచ త్వంనోదేహివసస్పతే॥

శ్చేయమైతాభ్యాంచతుషీ, ఆశ్చేయవాయవ్యాభ్యాంచాసి
 కే, ఆశ్చేయైంద్రాభ్యాంశ్చోక్తే, భువః చాశ్చేయేన, హృద
 యంసర్వైర్నాభిమాశ్చేయేన, ప్రత్యవయవమవస్సప్రప్త్యై
 జ్ఞయోర్వామేపాణావప్యభ్యుత్త్య సర్వాజ్ఞభిరూత్తరా
 న మిత్యమంత్రక మథనమంత్రక మింద్రిహముఖాభ్యామి
 తిహస్తావాహంపదావితి పాదావప్రత్యైశ్చవంపునంత్యైశ్చ
 చమనంకరోతి కేచిద్భగ్వేదంపీణాతు యజ్ఞేదంపీణాతు
 సామవేదంపీణాత్వితి బ్రాహ్మణోహృదయంగమాః శ్చ
 త్రియంకణ్డగా వైశ్యస్త్రులుగాశ్చ త్రిరపఃపీత్వాఽ ధర్వవే
 దంపీణా త్వితహసవేదంపీణాత్వితి కపోలేస్సప్రప్త్యై చంద్ర
 మాశ్చరిముఖంమూర్ధ్వి మహేశ్వరశ్చరిమూర్ధాన కూడి
 త్యసోమశ్చరి చతుషీ దిశశ్చరిశ్చోక్తే వాయురితినాసికే
 ఇంద్రిశ్చరిభువః విష్ణురితిహృదయ మగ్నిరితినాభిం పూర్వో
 క్త్యాభిభిస్సప్రప్త్యైఽపానమస్కృత్యా వగాహేదథామం
 త్రస్సానం విహితనాసాకణామూర్ధ్వింనిమజ్జ్య జలైర్ముఖ
 దావ యావదసునశ్చక్షుం గాత్రేశుద్ధింకృత్యాఽన్యంప
 త్రం పరిధాయాదశాత్సూదితమితినినిజ్య గాయత్ర్యాపా
 గ్దశ ముదగ్దశంవాఽఽస్తీర్య శుష్కేగాయత్ర్యాఽఽదదీ
 తాథమంత్రస్సాన మిదమాహంప్రవహ తేతి తీర్థాన్త్రికమ
 భిగమ్య హిరణ్యశృంగమితివరుణంసమస్కృత్యావంపునాత్వి
 తి సమృద్ధోదకేనాభ్యుత్తయే దమంత్రకేవ్యవం మంత్రం

వినాప్రక్షయే దిదమాపశ్చికాతివిగాహ్య స్నాత్వాపునరా
వమ్య వత్ప్రవరిధానాది కుష్మగ్రహణాంతంపూర్వవత్ ।

—* నైమిత్తికస్నానమ్. *—

అథ నైమిత్తికస్నాన మిదంబ్రహ్మశ్రుసీమహాఇతి
సావర్ణ్యరాజతందభాకృతంతా పవిత్రంగృహీత్వా బ్రహ్మ
పునాత్మ్య త్యనామికాయాంధృత్వా శతధారమిజలమాదా
య వయన్వశిరోషభయైతిత్రిరావమ్య నమాంతైర్మహా
శ్యాహృతిభి రాదిత్యముపస్థాయ చిత్పతిరిత్యాదిభి స్త్రిభి
రత్తైత్రి రుపాంతానామికాభ్యాం మృతసహితోదకేన ప్రిద
క్షిణంతిరావృత్య శిరోమాష్టాభ్య పోషారణ్యపవమానైః
పోక్షి పునరాదిత్యముద్వయంతమనశ్చతుర్వపస్థాయ మహా
శ్యాహృత్యాజలమభిమంత్ర్య కణానాసాపుటేపిధాయ న
ద్యాంసోత్తోభిముఖో దేవాలయసమీపతదభిముఖ స్తటాకే
సూర్యాభిముఖశ్చ స్నాత్వా ఋతంజయానుగంధాశ్చిత్వ
తాభ్యాం త్రిరావ ర్తయన్నఘమషణంకృత్వా ధాతంపరి
ధాయాద్రణంప్రమృజ్య సర్వంపూర్వవత్కుర్యా ద్వత్ప్రని
ష్ఠిడనంతర్పణాంతేభవతి యదితటాకాదిమస్నానంకుర్యా
త్తటాకేవశ్చమృత్పిష్టాక కూచేత్రీక జలకంభాక బహినిక

—* అ శ క్త స్నా నా ని. *—

క్షిన్య స్నాయో దేవంఘటోదకాదిష్యభిషేక ముత్తరాయ

అమధ్యే సాతవహనాస్మా సందివ్యం తాయనీతైర్గణాంపాదో
 ద్భుతైర్హూరిభిర్వా యవ్యం శ్రాతసాత్తాదిభన్త్రాప్రక్షణ
 మాగ్నీయం గురోరనుజ్ఞాపూర్వకంప్రక్షణంచద్ధుర్వనుజ్ఞేతి
 పంచవిధమ్

—* అథ సముద్రే విశేషః. *—

“ సమస్తైవిశ్వయాచాయ సమస్తైవిశ్వయోనయే, సమో
 హిరణ్యకృష్ణాయ సదీనాంపతయేనమః” ఇత్యవగాహ్య “విశ్వా
 చీవభృతాచీర విశ్వయోనవిశాంపతే సాన్నిధ్యంతుమే
 దేవ సాగరైలవణాంభసీ” ఇతి సమస్కృత్య పిప్పలాదాత్స
 ముత్పన్నే కృత్తేలోకభయంకరి పాషాణం తెమయాదత్త
 మాహారాథకంప్రకల్పిత “మితిపాషాణందత్వా సర్వరత్న
 మయశ్రీమక్ సర్వరత్నాకరాకర సర్వరత్నప్రధానత్వం
 గృహీణామ్యుం (మహాదధి) సమోస్తుతే” ఇత్యుక్త్యాం
 దత్వా పూర్వవద్యమ్రునిశ్లేషనాడి తర్పణకాలసిప్పలాదం
 కణ్వంకృతాంతం శీవితేశ్వరంకాళేరాత్రిమన్యుంవిద్యామ
 హశ్చతర్పయామితి తర్పయిత్వా సర్వంపూర్వవర్ణుర్యాత్

---* ఊర్ధ్వపుండ్రవిధిః *—

అథవర్యతాగ్ర సిద్ధతీరసదీతీర ధర్మక్షేత్రమలసీమూ
 లసీత మృదోర్ధ్వపుండ్రంధారయే నుత్పల్లక్షణంతు శ్యామం

శాంతిదం రక్షంవశ్యకరం పీతం శ్రీకరం శ్వేతం వైష్ణవం వై
ష్ణవానాం శ్వేతమీవ పుష్టిదోజ్జ్వలం ఆయుదోమధ్యమోఽన్న
దానామికాముక్తిదాతృజనే త్యేతైర్యథాకావం లలాటా
దిషు సచ్చిద్రాణి మధ్యే శ్రీచూడామృతా మ్యార్ధవపుండ్రా
ణి కేశవాదిద్వారశ నామభిరూర్ధ్వని ద్వాదశాక్షరేణచ
ధారయత్ ।

—* సంధ్యాచందనమ్ *—

అథవచ్చితపాణిః కృతప్రాణాయామః
సంధ్యాముపాసేష్య ఇత్యుక్త్వా ప్రాతఃసూర్యశ్చేత్యాదినాచ
మ్యా బోహిష్ఠాదిభిః కృతః ప్రాత్యంజలినాజలంగృహీత్వా
గాయత్ర్యాభిమంత్ర్యసూర్యాభిముఖం విక్రీచ్య సావాదిత్య
ఇతి వ్రతక్షిణం కృత్వా శుచాదేశ ఆసీసః ప్రాణాయామం కృ
త్వాఽఽయాత్వితి సావిత్రిం వ్రతం న్యధ్యాత్వా తిష్ఠన్నష్టా
వరాంజప్తౌ వ్రతీష ఇత్యుద్వాస్యమిత్రస్యేత్యాదిభిరాదిత్యము
పస్థాయ మధ్యాహ్న ప్రాణాయామాది పూర్వవదాపంపు
సంత్య త్యావమ్యావస్థానకాల ఉద్వయంతమస ఇత్యుపస్థా
య సాయమగ్ని శ్చేత్యాదినాచమ్య పూర్వవదుపస్థానకాలే
యచ్ఛిద్ధిత ఇత్యుపస్థాయానంతర ముడితార్కామితి ప్రాతరై
ప్రీతిశం పశ్చిమార్కామితి సాయంవారుణీం దిశముపన్దా
య సంధ్యామైసమితి త్యాదిభిశ్చతుర్దిశం ప్రాతరైంద్రా
దిసాయంవారుణాది చోపస్థాయేంద్రాదీన్నమోంతైస్తత

న్నామభిరుపస్థాయ ప్రమితపితృకృత్యాచీనావీతి దక్షిణా
ముఖః పితౄదీనుపస్థాయోవవీ త్యుత్థమభోబ్రహ్మణ ము
త్తిరాభిముఖో నారాయణాదీనుపతిష్ఠేత్ ॥

ఇతిశ్రీనై ఖానససూత్రదర్శనే స్థానిహవిరచితే ఏ
భవప్రశ్నే ద్వితీయప్రకరణమ్

—* త ర్ప ణ మ్ *—

అథాచమ్య కారుక్షేత్రమిత్యపోసమస్కృత్య మహా
త్యాహృత్యాభిమంత్య కూప్యాదీన్నారాయణాదీకైవేన
భూపత్యాదీకైబ్రాహ్మణ విశ్వాపితౄదీనాన్దేవోరోత్తర
కాదీకైతృతృకేణతర్పయిత్వా పూర్వస్యాండేవేభ్య ఉత్తర
స్యామృషిభ్య స్తర్పయిత్వా యథాదిశమంద్రాదీనాదిత్యాది
గ్రహంశ్చతర్పయిత్వా యావంతోజలాధిశనైతిజలం విస్మ
జ్యౌతవేత్ ॥

—* బ్ర హ్మ య జ్ఞః *—

కుండేకేదభానాస్తీర్య* బ్రహ్మయమానసమాసా
య బ్రహ్మంజలింకృత్యాబ్రహ్మయజ్ఞేనయత్యితిసంకల్పతీ
విద్యుదసీతిజలమభిమృత్య వ్యస్తాంసమస్తాంచసావిత్రింజస్తాన్
ఇషేవ్యోజేత్యాదీంస్త్రీసనువాకాకప్రశ్నంవాధీత్య కాణ్డ
షికతర్పణంకృత్వా సారీభరస్థిరాదిత్యముపతిష్ఠేత్ ॥ అశ

కృత్యేత్వాదాద్రక్ష్యాకృత్యమాకృత్యోదేవాదివైష్ణవం జప్తాన్
చివ్యంకాయవ్యమాగ్నీయం మస్త్రీసానంకాకృత్యావమ
నాదిసర్వంకర్మాత్.

—*వం చ తీర్థ ల క్షణం*—

రక్షణహస్తతలవచ్చితీర్థాని కనిష్ఠమూలందైవం
నర్వాణ్మరిమూలాగ్రమాదౌ తర్జనన్యంగుప్త యోరశ్రవ్యం
పైతృకమణ్మన్యస్యమూలంబ్రాహ్మ మధ్యమాగ్నీయం దై
వేనదైవమాపేక్షాదౌ పైతృకేణ పైతృకం బ్రాహ్మణ
(బహ్మతర్పణ మాగ్నీయేనాభ్యుక్షణంచకరోతి ఉపవీతీదై
వంనివీతీచాదౌ బ్రాహ్మీనావీతీపైతృకంచకర్మాత్.

ఇతిశ్రీవైభావసమాతరర్పణే పృథివీహవిరచితే ప్ర
థమశ్రీ సంత్యాదిప్రయోగ స్తుతీయప్రకరణమ్.

*బ్రాహ్మసంలక్షణం మరీచిరాహం॥ రక్షణపాదమూ
ర్ధ్వం హమపాదమధఃకృత్యా జాన్యస్తరేతదంగుష్ఠా నిగృ
హ్యేతిబ్రహ్మంజలిలక్షణంమనుః॥ సంహత్యహస్తావధ్యేయం
సహిబ్రహ్మంజలిస్సత్ప్రతః॥ గృహ్యసూత్రేనమశ్రీత్సే॥
ఓం భూస్తత్సవితురోభువోభగోదేవస్యగ్ంనువధియో
యోనఇతి వచ్చోవ్యస్తామీం భూభువస్తత్సవితురోగ్ంను
వధియోయోనఇత్యర్థకర్తామోం భూభువస్సువస్తత్స
వితురితి పమస్తాంచసావిత్రింజస్తేతి॥

—* పుణ్యాహవచనమ్. *

అథ సర్వేషు సగ్ధేషా రేషు పుణ్యాహంతుర్యా త్వంకళోత్రి
 యానావచామోదపాతంధారాస్విత్యధ్యరాపూర్వేదమావ
 శ్చితాశత్యభిమృత్య సర్వతీర్థాస్వభ్యర్చ్య బ్రాహ్మణాన్వాజుక్త
 భాన్వాఽనయిత్యా స్వయముదజుష్టససపుణ్యాహంకరోహి
 తినజ్జల్ప్య స్వస్తిసుప్రాక్తితమ స్త్వితిపూణ్యాహవ్రదేశమ
 భ్యుక్షయే ద స్త్వితివాచకాః ప్రజాపతిఃప్రియతామిత్యైతే
 తథైవప్రతివాచకావదేయుః కామ్యంతుభోరాణీతిరిజా
 లంసావయే దైవికమతోదేవాశత్యగ్రం జాతకంసంత్యా
 సించామిత్యగ్రం మృతకంశుచీవోహవ్యేత్యగ్రమత్రదైవి
 కశబ్దేనశుభకరోక్త్యతే సర్వేషు పుణ్యాహంతురీవిణోదా
 ద్భ్యుదససర్వేవదేయు రత్త్రాంతాంతేయజమానస్యః కన్యక్షతా
 రోవణం యజమానఃకరకంధారయన్ పురస్తాత్సాత్రంనిక్షి
 ప్య తస్మిక్ప్రతిమంత్రంసర్వశబ్దాద్యైః ప్రియతామిత్యై
 జకలంసావయిత్యా ప్రతివచనంవాచయేత్పుణ్యాహమ స్త్వి
 త్యాదీనామస్త్యంతః ప్రతివచనం శివాఋతవస్సంత్విత్యాదీ
 నాంక్రమేణ సంతుభవంత్య స్త్వితిప్రతివచనం యత్పుణ్యం
 స్వస్తిసముధ్యానేత్యంతం సర్వేవదేయు ర్యజమానోఽనం
 తరం రాహితాయ కాశ్యపాయ కేశవసుతాయ వాసిష్ఠీసు
 తాయ దేవదత్తశర్మణే మహ్యమసిక్తాకరత్రాణింపుణ్యాహం
 భవంత్రైబువన్త్వితివదే తదేవా స్త్వంతం ప్రతివాచకావదే

యుః తత్ర సత్త్వతాత్మితే త్రిప్రస్థావస మాబోహరణ్యవ
 మౌనైః పుణ్యాహజలైః సాచార్యాః క్రితవాచకాయజమా
 సంప్రోక్షయేయః స్వాంకృతాః సీతదక్షిణాకాలైః జపతే యజ
 మానోదక్షిణాం దక్షిణేన హస్తేనాచార్యాదిభ్యో దద్యా దేవం
 నర్వత్రదక్షిణాదానే స్వదక్షిణేన హస్తేన దద్యాత్ ।

ఇతి శ్రీవైఖానసమంత్రదర్శన సృసింహవిరచితే
 పృథమశ్లోక పుణ్యాహవయోగ శ్చతుర్థః ప్రకరణమ్.

—* ఆఘారసమ్మారలక్షణమ్. *—

అథాగ్న్యాయతనం ప్రాగానతేనోత్తరానతేనైవికం
 దక్షిణానతేన పృథుమానతేనాపైత్యకం శుచోదేశేన తుదిశం
 చతుహస్తం గోమయేన మణ్డలం కల్పయిత్వా తత్ర ద్వాత్రిం
 శదష్టభవిస్తారాయామంద్యోష్ణశోన్నతం యథాలాభోన్న
 తంచాసైకతం ధర్మైలమగ్న్యాయతనం ధవళి త్రిదిక్పశ్చరశ
 పరిస్థిరణబహిఃసో ద్వాత్రింశదష్టశ్చాయతాస్థష్టలే ష
 ట్త్రింశదష్టశ్చాయతాః కుండైః తదాయామావశాన్లుభిః రీణా
 హా నిర్వృణానిర్వకాః పరిధయః పశ్చరశఽభైః దక్షిణా
 వర్తగ్రన్ధియుతంచతురష్టశాగ్రం ద్వ్యష్టశ్చగ్రన్ధిన్దివితాలా
 యామంప్రోక్షణకూర్చంతస్తే వశ్వాదశ్చష్టశ్చాయామంపవిత్రం
 తదాయామాహోమనమిధః పాలాశాశ్వత్థిఖాదిరాదియగ్జవృ
 త్తజాతాః సర్వచలస్వయంశుష్కప్రణక్రిమిలేపహీనాః ధ

వత్తి ప్రణిధిస్యవాదీవిశ్రోతో క్షలక్షణాన్వితానిగ్రాహ్యణి అ
గ్నైరుత్తరణః ప్రాగగ్రాదభావాన్తీర్థ్య తేషుప్రణిధ్యా
దిప్రాతాణిమిద్దభాదీంశ్చసంభారాద్యంద్యందైవికే ద
క్షిణతః పశ్చిమాగ్రేషుదభేషు ప్రత్యేకంపైతృకేసమృతతి
గృహస్థస్యనిత్యహామార్థమగ్నిశరణ మృదాచతుర్ది
శంద్యాత్రింశదస్య శ్శాయతాం చతుర్జులివిస్తారంద్వ్యస్య
శోన్నతామూర్ధ్వవేదిం చతుర్జులివిస్తాశోన్నతాం తత్పరిగ
తామథోవేదించక్రత్వా మధ్యేనిమ్నంషడజ్జుళహాపాసనకు
ండంకుర్యా ద్వంస్థస్యత్రామణకాగ్నిత్యమాఘారవిశేషశ్చధ
ర్మేవక్ష్యతే॥

—* ఆ ఘా ర ః *—

అథాఘారవిధానం కర్తాప్రాజ్ఞుః బ్రాహ్మమాన
నమాన్ధాయ ఏతోన్విందనిత్యగ్నాయతనంబోక్ష్య మయి
దేవాదిచతుర్భిశ్చతుర్దిశంచతురశ్చతురో దభాన్నిక్షిప్యో
ద్ధస్యమానమిమధ్యేన్ద్రాపర యమాగ్నేయ నైర్మలసామే
శానవాయవ్యేషు పైతృకేతుమధ్యాపరేన్ద్ర యమనిర్మత్య
గ్నిసామవాయవ్యేశానేషుఖనతి ఖనన్తక్మేణపూతహ్యత ఇ
తిషశ్శృభాలిశ్శత్యాఽమృబన్ధమితివక్రితందభాం దక్షిణపశ్చిమ
యోరవాంతరదేశేనిరస్యాపణవస్పృశేత్ రాద్రరాక్షసనై
ర్మతపైతృక ఛేదనభేదన తాడనఖనననిరసనాపఘ్నాగ్రాతా
భిమశానానిచక్రత్వా సర్వతాపణవస్పృశేదిశ్రోతేదశ

త్యాజేణతీర్థేనైస్త్రాద్భముదగ్తం పరిషిచ్య స్మతాసీతి
 దక్షిణేపార్శ్వగ్తం ఘృతాసీతిపశ్చిమఉదగ్తం ధృవాసీ
 త్యుత్తరేపార్శ్వగ్తం తరుణాసీత్యాగ్నేయాదీశానాస్తం పు
 నఃప్రదక్షిణమగ్నేయాద్యంతంపరిషిచ్య వానస్పత్యోసీతిప
 ణిఘోఃప్రత్యక్షేనంకృత్వా పృథివ్యాపఞ్చతిపృథివీంమనసాధ్యా
 త్వా సాక్ష్యైరదృశాపూర్వ్య ఏనూనాంపవిత్రమసీతి మస్త్రా
 వృత్త్యా ప్రక్షోభేరుదగ్గ్రేపవిత్రాభ్యేకూచేకనిషిచ్య వర్షా
 వర్త్యదక్షిణపాణినాగ్రిమితరద్యామేనగృహీత్వాదేవోవన్న
 విశేతిత్రిరుక్పాయ యథాపూర్వన్నిధాయ బ్రహ్మన్నపఞ్చతి
 సోమాపఞ్చతి బ్రహ్మసోమావృత్తిశ్చాపేక్ష్యోంప్రణయేతి తా
 భ్యామన్మూతః తోవఞ్చతిప్రణయవేద్యాందక్షిణోత్తరయోర్ని
 ధాయ సంవిశంతామితిప్రణిధ్యా బ్రహ్మేంద్రైవేనచతీర్థే న
 జలగ్ంసగ్గ్ సావ్యసృచశ్చేత్రానాని కృత్వాగాయత్ర్యాప్రో
 క్షయేత్ ।

ఇతి శ్రీవై భాసన సూత్రదర్శనే సృసింహ విరచితే
 ప్రథమప్రశ్నే షష్ఠప్రకరణమ్॥

—* సప్తమప్రకరణమ్. *—

భూస్సప్తవమితిస్సవంగృహీత్వా భూస్సృచమితిస్సవం
 భూజాహూమితిజాహూం భూరుపఞ్చతమితిసృచపృథ్వీతంచగృ
 హీత్వా వషిషేతినినాకఇతి పశ్చిమవేద్యధస్తాత్సమిధాని

ధామహిసశ్చితిన్యవాచికప్రత్యక్ష్య నిదాగ్ధమిత్త్యుల్లస
 వర్యగ్నింకృత్వా నిష్టస్తమితిప్రసాదప్య వషిష్ఠయోగ
 పరినిదధ్యా దదితిరసిత్వాజ్యస్థాలీమాదాయ భూతకృతస్థే
 త్యంగారముపవేషణోదంచనివర్త్య నగరాస్థేతివివ్యస్య
 మహీనామితిపచతి వసూనాంపవిత్రమితిపవిత్రంనిధాయ పూ
 ర్యద్విదోవ ఇతి పునరాహారంతిరుక్పూయజ్యస్థాల్యక్తంభ
 సత్త వేదేనేవంవిష్టురితిసంశోభ్యోదగుద్వాస్యాక్సారాః పృ
 త్పూహ్యోద్భవస్థోదహుతి బహిర్దహ్యోజ్యస్యాస్త్య
 పృథీప్య గాయత్ర్యాదక్షిణతోక్షారంనిరూహ్య తయేవచదు
 ఘాలీమధిత్వ దక్షిణేపక్ష్యాఽవతారయతి పవిత్రేణాజ్య
 మస్మిన్ పాత్రే తిరుక్పూయ ఘోక్తీతి పవిత్రగర్భిం వి
 సృజ్యత్రమపరం నిధాయాభిః ప్రోక్ష్యాదాయాప్యాయ
 న్తామిత్యగ్న పృహరతి చదుం తాకికాగ్నవాపక్త్యాఽఽ
 ఘారాగ్న మహీనాం పయశ్చిత్వధిత్వ దక్షిణస్సంస్కా
 ర్య తిరుక్పూయవతారయతి సమదగ్రం ఘృతాక్తం వీతి
 హోత్రీమితి వాయవామగ్న స్థాపయత్వా దేవస్యకేతి
 సృజేణ హోమ్యం ద్విధా విహరతి దక్షిణపరిణిభా బ్రాహ్మీ
 ణ తిథేన పృజాపతి పురోగాంస్తత్తన్నామ్నా ద్వితీయా
 నైనావాహయామీత్యావాహ్య తథోత్తరప్రణిధావగ్న్యాదీక
 దైవేన తిథేనావాహ్యవాహన క్రిమేణాజ్యస్థాల్యాం సృజే
 ణాజ్యముద్భృత్య దక్షిణభాగే పృజావత్కాదీనాముత్తరే

గ్నూదీనాం జుష్టనిర్వపామీతి చతుర్థ్యంతైస్తత్తిన్నామభి
 నిర్వపం కరోతి తృత్యధీతి మస్తద్వయేన ద్వితాగ్నా
 హోన్మనస్త్రిత్యాగ్నిజ్యోతిరితి సమిదుత్పే. ద్వితాగ్న
 హతి సమిదసీతి తత్సమిధం జహోతి అమృతవసీతి సృవే
 తాజ్యంగృహీత్వాఽహోవిలం ప్రదక్షిణమభిమత్యై సాజ్యం
 సృవమస్తరితమిత్వాఽర్థవీలంకృత్వా పృదక్షిణమభిమస్త్య
 పృత్యుష్టమిత్యో హోవిలం ప్రదక్షిణమభిమస్త్యాజ్యం గృహీ
 త్వా దక్షిణోర్తిరయోః ప్రణిజ్యో సస్థాయ చిత్పతిస్తాన్వి
 దిభిరేవమాజ్యం గృహీత్వా సస్థాయ త్రిధాగ్నా జహోతి
 వక్ష్యమాణాహతి ప్రమాణకాః శరసంపూర్ణా ఏకవింశతి
 చా గాయత్ర్యా సమిధః పోక్ష్య మూలాగ్రాఖ్యాంస్తు
 తగ్ం సృశయిత్వాఽక్షతాజ్య చరుభిరిమామేతగ్న ఇతి
 మూలమధ్యమాగ్రాణి సృశయిత్వా సప్తధాతి దైవేన తీ
 ర్థేన దక్షిణస్యాం పాగస్తమదితేనుమన్యస్వేతి పశ్చాదు
 దీచీన మనుమతేనుమన్యస్వేత్యుత్తిరతః ప్రాగస్తం సరస్వ
 తేను మన్యస్వేతి పురస్తా దాగ్నేయా ద్యస్తం దేవసవితః
 ప్రసూవేతి పరిషిచ్య షష్టిగంశతేతీర్ధాభ్రాభిమంత్రాయంత
 ఇంద్రుతేత్రీర్ధానాధాయ॥

—* ఉ దై శ త్యా గః *—

యస్యైదేవతాయై హవిరేరూపితంతాందేవతాం
 మనసాధ్యాత్వా నిర్వపేత్సుమన్ను జ్యోతిషక్రీ ప్రాణవతి

శోభా ఇతివతుర్భిః కిరణైరగ్నిః సూర్యే నిక్షిప్తః సూర్య
శృంగదమసి చంద్రమా యస్యై దేవతాయై వాయువిత
స్యై రదాతి తస్మాద్దేవత్యాగావిత్యేతో కర్తివ్యాపిసి
తేనైవైవ హత మస్యః (వెలగొట్టేయైనది) కర్తివ్యాపి
తిగ్రహశృంగైరథాదిప్యథావాత్తస్మాత్తే కర్తవ్య సకర్త
వ్యావిత్యేకే॥

— * ఆ ఘోర వాణి మః * —

సృవేణాజ్యమాదాయ వాయువ్యాదాగ్నేయాయై
కరిధిం స్పృష్ట్య సంతతమాజ్యం సావయా వ్రజాతయే
స్వాహేతి తథా నైరుత్యాదీశానాన్త మిన్ద్రాయస్వాహే
త్యాఘోరా వుత్తరాగ్రపూర్వాభే అగ్నేయే స్వాహే
తి క్షిణాగ్రపూర్వాభే సాయస్వాహేతి చక్షుషీ హు
త్వా యుక్తోవపేతి పశ్చిమాది సామ్యాన్తం యాచిరశ్చిరి
సామ్యాదీంద్రాన్తం సగంరాధిన్యై దేవైస్వాహేతిం
ద్రాది యామ్యాన్తం ప్రసాధిన్యై దేవైస్వాహేతి యా
మ్యాది పశ్చిమాన్తం హుత్యామధ్యే వ్యాహృతిజాహుతి
స క్తేనత్యాజ్యమభిమన్త్యి సృవేణాజ్యం గృహీత్వా అగ్నే
యేస్వాహ సాయస్వాహ గ్నిహుమాభ్యాగ్ స్వాహ
పిజాపతయే స్వాహ బ్రహ్మణేస్వాహ ఇంద్రాయ స్వా
హ వసుభ్యస్వాహ మరుద్భ్యస్వాహ రుద్రేభ్యస్వాహ వి
ష్ణవేస్వాహ బృహస్పతయేస్వాహ మిత్రాయస్వాహ వరు

తాయస్వాహః॥ దిత్యేభ్యస్వాహః॥ శ్విత్యాగ్ స్వాహః॥
 త్యైస్వాహః॥ తాయస్వాహః ॥ తదై వితసామాయస్వాహః॥
 పాసనయజ్ఞాయస్వాహః॥ యజ్ఞనై వతవిశ్వేభ్యోదేవేభ్యస్వాహః॥
 సర్వదేవేభ్యస్వాహి హితి హుత్వా దర్వా చదుమభిఘా
 ర్యచిహ్వ ముపస్త్యైర్య సావిత్రిత్యై వదాహుభిఘార్య వ్యా
 హృతీః ప్రత్యేకం జహోత్యతోశేవా ఇదివిష్టు రిత్త్యాద్యా
 త్యేన జహోతి సైత్యకే నైశ్వదేవయజ్ఞాయేతి భేదః సర్వ
 హోమీనా మాది రాఘావో విజ్ఞాయతే॥

ఇతి శ్రీనైభాసన నూత్ర దర్పణే సృసింహ విరచితే
 పృథమగ్రశ్చై ఆఘారవిధానం సప్తమప్రకరణమ్॥

—* అష్టమ ప్రకరణమ్ . *—

—* సామాన్య హోమః . *—

ఏవమూఘారం హుత్వా॥ సప్తరం తత్రతక్రత్రాః
 పృథానాం జహయూత్॥ ధాతాదదాతునోరయిం ధాతా
 పృజాయూ ధాతాదదాతునూరయింప్రాచీం ధాతాదదా
 తుదాతుషేవనూ స్యసునోద్యానుమతి రన్విదనుమతేత్వ
 మామావాజస్య సమావప ర్త్యనుమన్యతాం యస్యామి
 దం రాకామహం యాస్తేరాకే సినీవాని యాసుపాణిః శు
 వూమహం కువూజేవానామితి ధాతాదిహోదశః ఇమ

మేత్రవరుణ తత్త్వాయామి త్వన్నోలగ్నే సత్వన్నోలగ్నే త్వ
మగ్నే అయాసీతి పశ్యవారుణం ప్రజాపతేనత్వ త్రుజావతి
జాయాని యోపాగంశు యాజే ప్రాజాపత్యే న్యే చిత్తం
చ చిత్తి శ్చాకూతం చాకూతశ్చ విజ్ఞాతంచ విజ్ఞానంచ మ
సశ్చ శక్వరీశ్చ దిశశ శ్చపూర్ణమాసశ్చ బృహచ్చ రధంత
రంచే తిద్వాదైతేజయా స్తేషాంచకారానై స్వాహాకా
రః । అగ్నిభూతానామధిపతి రింద్రోజ్యేష్ఠానాం యమః
పృథివ్యా వాయురస్తరిక్షస్య సూర్యోదివశ్చప్రిమాసక్ష
త్రాణాం బృహస్పతిర్బ్రహ్మణో మిత్రస్సత్యానాం వరు
ణోపాగం సముద్రస్సత్యా నామన్నగ్ సామూఖ్యానా మ
ధిపతి తనూత్రవతు సోమపీషధీనాగ్ సవితావనవానాగ్
రుద్రః పశూనాం త్వష్టరూపాణాం విష్ణుః పర్వతానాం మ
రుతోగణానా మధిపతయస్తేషావస్తు పితరః పితామహః
పరేవర ఇత్యభ్యాతానా అమృదశేత్యేతేషా మసీత్క్రబహత్ర
న్నసీత్క్రక్షతేస్యామాశిష్యస్యాం పురోధాయా మసీత్క్
కరత్రన్నస్యాం దేవహూత్యాగ్ స్వాహేత్యస్తేష క్రవ్యం ।

ఋతామదృతధానాగ్నిగోధర్వస్తస్యోషధయోఽ
వసర ఊజోనామేతి సగంహితో విశ్వసామేతిమస్త్రే
ఆయువోనామేతి సుమమ్మన్సూరశిత్రిత్యసీత్క్ జేషరయో
నామేతి భుజ్జన్సువర్ణ ఇత్యసీత్క్ స్తవానామేతి ప్రజాపతిర్వి
శ్వకశ్లేత్యసీత్క్ స్వహ్నాయోనామేతి ఇషిరోవిశ్వవ్యచాఇత్య

స్మృత్యన్మదానామేతి భువనస్యవత ఇతి షరమేష్వ్యధిపతిరిత్య
 స్మృత్యన్మదానామేతి సుతుతిరిత్యస్మృత్యచోనామేతి దూరే
 హేతిరిత్యసి నీరువోనామేతి చారుకృపణకాశీత్యసి
 ఇహోచయన్మదానామేతి సనోభువనస్యవత ఇత్యుక్త్వా భువన
 స్యన్మదానామేతి సనోభువనస్యవత ఇత్యుక్త్వా వజ్ఞయిత్వా సర్వే
 హంమన్త్రిణాం పితరంబ్రహ్మక్షత్రగపాతు తాద్రంబ్ర
 హ్మక్షత్రంపాన్త్యస్మన్మదానామేతి హేతిరిత్య తాభ్యసాన్వ
 సేనా సహా గుత్వా జాపత్యాభ్యాతానాన్త్య రాష్ట్ర
 భృద్భవ వ్యాపారయో యష్టవాన్త్య పాజాపత్యాది
 రాష్ట్రభృద్భవ మూలవోమః॥

ఇతి శ్రీ వైఖానససూత్రదర్శనో నృసింహవిరచితే
 వ్రథసూక్తి స్మృత్యన్మదానామేతి మన్తవివరణ మష్టమ
 ప్రకరణము॥

—* త హో మః *—

అథా నమోఽని మన్తానియదస్యకర్తృణోఽగ్నేయేస్వి
 ప్త్యేక్షేగ్నేయేగ్నేయేగ్నేయేగ్నేయేగ్నేయేగ్నేయేగ్నేయేగ్నేయే
 వ్రజాపతయ ఇద్దాని చిక్వేభ్యోకేవేభ్య స్పర్వాభ్యోకేవ
 తాభ్య స్పర్వతా గ్నేయేస్విష్టే వాస్తుపతయ ఇతి ద్వా
 దశ స్వీష్టాకారాః యన్మత్రత్రో మిద్దాభూ తునరగ్నిరితి

మిందాహుతీద్యే ఇష్టేభ్యశ్చత్యాయో దశాస్తేవ్యాహృతయ
 శ్చతస్రబుద్ధయః॥ ఆశాశ్చితం బ్రహ్మప్రతిష్ఠా యగకర్త
 తి కృతాస్తాస్త్రయః॥ యత్ప్రమత్తో మనోజ్యోతి రయా
 శ్చ యదస్మిత్తయో స్వప్తిన్యతః ఇతిషడ్విచ్ఛిన్నాః॥ స
 ఘోస్యాదయ స్పృశనమిద్ధోమాః॥ సప్తతేతిగ్న బుధధా
 నేతి పూర్వాహుతీద్యే ఉపజహ్వైశ్చైవనాగ్నిభుక్తమిత్యా
 దిభిః సంవభీహుత్యా॥ జహ్వచయః ప్రత్యేకంస్విరవదా
 యా భిక్షూర్యాగ్నిజీర్ణమిత్యాదిభి శ్చహాతి॥ సమస్తైః
 బహిర్ రిత్యాదిభి రగ్నో పశ్యమాది ప్రాగ్తం సృవేణ
 హుయాత్తుతోవామేన పాణినా సృవం దక్షిణేనాజ్యపా
 త్రం ధారయ న్నాజ్యకేష మింద్రాయజహామిస్వాహేతి
 సర్వంసకర్షణత్వా జ్జ్యపాత్రేణాధావం గృహత్వా
 సృవేణ ప్రత్యేక మదాహు గ్నిస్తృప్యతిత్వగ్నేః పశ్య
 మతో వేదిరివేద్యాం ద్వారిత్యాకాశే పృథివీభూహా
 బ్రహ్మద్వాఇతి దక్షిణస్యాంనినీయ దక్షిణప్రణేనా వైవేన
 తీర్థేన సృవేణాపొగృహీత్వా త్తరస్యాంవేద్యా మోష
 ణి వంస్పతిరితి నినీయ తథో త్తరప్రణేనా ప్రాచీనావీతీ పై
 త్యకేణాపొగృహీత్వా మేదక్షిణతః పితరణితి దక్షిణస్యాం
 నినీయ ప్రాసావీరిత్యస్తైః ప్రవాహణం కృత్వా పాస్త్రా
 స్థా నామికాభి దక్షిణ ప్రణేని పవిత్రం గృహీత్వా పవి
 ర్తిమసీతిహుత్వా తథో త్తరప్రణేనిపవిత్రం పూర్వమసీతి

సదిసీతిదక్ష్మిణప్రణిధ్యక్షతా తథోత్తరప్రణిధ్యక్షతా
 నర్వమసీతిమూత్వా ఒక్షతమి త్యుత్తరప్రణిధిం ప్రాచీనమ
 పోహ్య తదాధావేన ప్రాచ్యం దిక్పాదిభిర్యథాదిశం పరి
 పిచ్య మాహంప్రజామితి శేషందక్షిణప్రణిధౌ నిసీయ
 స్వాంయోనిమితి దక్షిణప్రణిధి జలముదపాతేనిసీయ తే
 నోదకే నాపాహిష్ఠాదిః రాతాశ్రంప్రక్రియ ప్రణిధివిసజ్ఞా
 యతిః

ఇతి శ్రీవైఖానససూత్రదర్పణే సృసింహవిరచితే
 ప్రథమప్రశ్నో నవమప్రకరణమ్॥

—* ద శ మ ప్ర క ర ణమ్ . *

పునరేవేభ్యో హవ్యం
 వహే త్యగ్న ప్రతప్యస్పవాడీవిసృజ్య వహిష్ఠా
 గహ్వరేష్ఠితి వహిష్ఠసమిధౌ మూత్వా ఊర్ధ్వాయ జ్ఞమి
 త్యుర్ధ్వసమిధౌ వశ్చిమతః పరిధిమిత్యాదిభిః క్రమేణవ
 రిధీకమూత్వా వశ్చిమతో విష్ణోస్సదనమసీత్యాదిభిః పరిస్త
 రణ బహిష్ఠః ప్రస్తరబహిష్ఠశ్చ సమూహ్య కూచా
 శ్చే క్షగ్రింధీనిసప్రస్యాద్భిఃప్రొత్వా ప్తాయస్తామితి జాహోతి
 నాత్యగ్నిం ప్రహరేదితి విజ్ఞాయతే । శుద్ధ్యంతాం దేవసద
 నమత్యగ్నేః వశ్చిమతో వేదేనశోధయిత్వా పరిస్తరణా నవి

చ్చిన్న మాస్తీర్య వైరృత్వాందహే దవిచ్చిన్నేన బ్రహ్మ
వచనసామేతి భూతిస్సేతిభవశ్రుహీత్వా లలాట హృ
ద్బాహు కణ్ఠాదీ నాదిత్యస్సహేనమ ఇత్యుధ్వాఽగ్రి
మూలిప్యా బోహిక్షేతిప్రక్ష్యం చమఞ్చితి బాలకృతంవేతి
వేదిమగ్ని ముద్వీయంతమన ఇత్యాదిత్యం చోపస్థాయ పు
నర్వేది మూలమాసాద్య వైశ్వానర సూక్తేనాగ్ని ముప
స్థాయ లోకాకాగ్నిశ్చ ద్విసంజయేదితి విజ్ఞాయతే॥

ఇతి శ్రీవైఖానససూత్రదర్పణే సృసింహవిరచితే
ప్రథమప్రశ్నే దశమప్రకరణమ్॥

—* ద్వి తీ య ప్ర శ్న ప్రా ర మ్భః *—

*— నాం దీ ము ఖమ్. *—

అథ శారీరేషు సగ్గస్కారే షష్ఠుతుస్కమన జాత
కరోత్రాణాన ప్రత్యేకవిసర్గ వజ్ర మస్యసగ్గస్కారేషు నా
న్దీముఖంకుర్యాత్సగ్గస్కారా త్సుర్వేద్యురేవ పూర్వా
ష్టే విశ్వేదేవాభాంద్యా ప్రపితామహాది పితృభాంద్యా
ప్రపితామహ్యద్యభాంద్యా మాతుపితృభాంద్యాది
కేచి త్సుప్రత్యుభితపాణిపాదాః పైవికవద్యుత్వా తాన్వి
సృజ్యా పరేద్యుస్సాన్విత్వా పూర్వాష్టే తానాహూయ
నాన్దీముఖంకరిష్య ఇతిసంకల్ప్య విశ్వేభ్యో దేవేభ్యోజుప్తుని

రవపామీతి నాస్తి ముఖేభ్యఃపితృభ్యోజుష్టం నిరవపామీతి నిర్వాప్య
 చదుమపూపాడికంచ పితౄకంశ్రీపయత్యాఽఘరాస్తేస్నా
 త్యాఽఽఽగతాన్పాహ్మణా నాచాన్తా నాహహయాగ్నేః
 సశ్చిమతో దక్షిణాయదగ్ధం గేవానా మగ్నేదక్షిణతః
 పశ్చిమాదిపాగ్ధృతా పితౄణాంచ భూమిమభ్యుత్యై భావ
 నీదమితి ముఖాలానికృత్యాఽన్త్యాససమితి సదభయవా
 న్యాసనాని నిధాయ తేషు విశ్వేదేవా న్యాజుఃకా ని
 త్యునదఃకృత్యా నాసయత్యా నాస్తిముఖా విశ్వేదేవాః పి
 యంతాయితి విశ్వేషాంకేవానాం నాస్తిముఖాః పితరః పి
 యంతామితి పితౄణాంశ్రీషు యవోదకాని నిధాయ వస్త్రా
 ద్యై ర్యధాసంభవ మలక్ష్మిత్యాగ్నేదక్షిణతః పశ్చి
 మాదిపాగ్ధృత మక్షామక్షలా న్యుపలిప్యా గ్నాన్ నావా
 యామీత్యావాహ్యునయోస్తే శ్చగుర్భావైనాకమభిరభ్యర్చ్య
 శ్వేత సప్తకవ రుధి తద్ధులాన్నాని సమేత్య ప్రత్యేకం కబళ
 మాత్రీ మగ్నగౌ చతుర్ముఖబలిం నివేదయామీతి బలింద
 త్యా చర్వాకీన్నివేద్య కుంభంపితౄశ్చ ధారాస్విత్యధిరా
 పూర్య నమస్తుతోమీతి సప్తపం కూర్చం పవిత్రం హిర
 ణ్యం నిధాయ జావికాడి హోమజం త్తేమజం కార్వాస
 తంతుజంబా త్రిపుత్ప్రసరానూత్రం తద్ధులోపరి విన్య
 స్య హోమకర్మ కరిష్యామీతి సజ్జ్వాన్య గ్నేనయాదీ న
 గ్నిదైవత్యాం హోమోధేన్వాది సామదైవత్యాం బ్రహ్మ

జజ్ఞానాది బ్రహ్మదైవత్యై రుద్రీమన్యాది రుద్రీదైవత్యా
 వతోనేవాత్మాది విష్ణుదైవత్యా నానోవిశ్వభిత్వాది విశ్వే
 దేవదైవత్యా స్యతస్త్వమాసీత్మాది సత్త్వదైవత్యా స్వే
 భూతాత్మాది భూతదైవత్యా నాస్త్వహృతీ రగ్ననో వ్య
 వాహనాయ సోమాయపితృమసే యమాయచార్కరస్సస
 య ఏతేయోపినం ఉశస్త్రస్త్యా సానోరదాత్మితి త్పదైవ
 త్యా స్పృథివీగతేభ్యః పితృభ్యోఽన్తరిక్షగతేభ్యః పితామ
 హేభ్యో దివిగతేభ్యః పృథితామహేభ్య ఇత్యుపపత్తి మా
 త్వా వ్యాహృతీ రగ్నాదిభ్యోఽష్టాభ్యశ్చ మాత్యా వ్యా
 హృతీ జామాయా దధ గోసనపాత్రాణి విశ్వస్యః పి నీ
 ర్యా ధీఘాదితచమం దేవపూర్వం ద్విధిర్వా రణాయా భి
 ఘార్య పూర్వస ద్యవోఽకందత్వా పృథివీతే పాత్రీమితి
 పృత్యేపిం పాత్రాణ్యభిమృశ్య విశ్వోహవ్యగం రక్షస్వేతి
 తేషామన్నా న్యుపస్పృశయిత్వా ఊరేణ దధ్నా వాయుధా
 తృప్తి భోజయే దానత్యేనేతి సమస్కృత్య తృప్తేషు తే
 హ్యోపీనేషు పితృపూర్వ ముచ్చిన్న మపోహ్య నాష్టకేనం ద
 శయిత్వా యథోక్తంకృత్వా ౭౭చాన్తాననుమాన్య దక్షి
 ణాందత్వా తై రనుజ్ఞాతం పుణ్యాహం వాచయిత్వా శాం
 స్వప్తిసూక్తేనాభిమృశ్య స్వప్తిదావిశస్వతిరితి పృతోరాంబ
 ధ్నాతి తతోఽపితాన్నమస్కృత్య నాందీముఖేభ్యఃపితృభ్యః
 పితామహేభ్యః పృథితామహేభ్య స్వస్థాసమభ్యుక్త్య

స్వధాఽస్త్వితివదతఃఽత్యుక్ విశ్వేభ్యదేవేభ్య సాస్వి
హానమిత్యక్త్వా స్యాహాస్త్విత్యక్తవతో దేవాంశ్చవినజా
యతి తతోఽస్తహామంహత్యా బంధభిన్నహభుజ్జిత ఏవ
మశక్తిశ్చేద్ధోమవజం బ్రాహ్మణాభోజయిత్వా పృతి
సరాంబధ్నాతికుమ్భాద కేనాపరేమ్య సాన్మయా ద్విదానీమ
పివాఽభ్యుక్షయేత్ ||

ఇతి శ్రీవైఖానససూత్రదర్పణే సృసింహవిరచితే
ద్వితీయపర్వే ప్రథమపర్వకరణమ్ ||

—* ద్వి తీ య ప ర ణే *—

—* ఉ ద్దా ల క ప ర మ్ *—

ఉపనయనం వ్యాఖ్యాస్యామో గర్భాధానాద్యష్ట
మే వపేత బ్రాహ్మణముపసయిత గర్భేతాదశే రాజ
న్యం గర్భేదాద్దశే వైశ్యం వసంతే బ్రాహ్మణం గ్రీష్మే
రాజన్యం శరది నైశ్య మాషాదశాద్బ్రాహ్మణ ముద్వా
విగ్ంశాత్క్షత్రియ మాచతుర్విగ్ంశాద్వైశ్య మిత్యేకేనమా
మన స్త్యతఃసాధన్వం పతంతి తేషాముద్దాలకప్రాయశ్చిత్తం
కర్తవ్యం ద్వామాసాయవాగ్వా మాసఃగోక్షిరేణాధా
మాసమామిక్షయా ఒష్టరాత్రంఘృతేన షడ్రాత్రమయా
చితేన త్రిరాత్రముదకేన,వర్తయిత్వైకాహ ముపవసే దేత

దుద్దాలకప్రాయశ్చిత్తం చరిత్యా పునర్గతాధానాది సం
స్కారా కృత్వా ప్రాయశ్చిత్తాధానంహిరణ్యందత్వా కృ
త్యాద్యాయశ్చేన పితౄణామర్హం హవిరీషతా అప్రసవ
యా సవత్తి విజ్ఞాయతే॥

బ్రాహ్మణ్య పాలాశోన్మల్యోవా కేశాన్మన్మల
తో 2నుచ్చేదితో 2-వక్రోదంతో కావ్యమజనం మాతో
మేఖలా త్రియస్య నైయ్యగ్రోధః ఖాదిరోవా లలాటాన్మ
దీప్తో రారవమజనం మార్వీమేఖలా నైశ్యసౌదుమ్యరో
బాదరోవా నాసికాన్మదంతో బాహువమజనం శాణీమేఖ
లోం భూభువస్సువస్తత్సవితురితి సావిత్రిం భూభువ
స్సువస్తత్సవితు రాపోజ్యోతీరసఇతి ప్రాణాయామ ఓం
భూభువస్సువ స్సాస్విహేతి వ్యాహృతి రగ్నయే సమిధ
మిత్యేకాం సమిధ మగ్నయేనమిధావితిచ్ఛే సమిధావగ్న
యే సమిధఇతి చతస్రసమిధో మస్త్రిత్రయేణ నస్తపాలా
శ సమిదాధానం బ్రాహ్మణ్యం భూభువస్తత్సవితురితి
సావిత్రింభూభువస్తత్సవితుస్తేజోజ్యోతీరసఇతి ప్రాణ
యామ ఓంభూభువస్సాస్విహేతి వ్యాహృతి రగ్నయేసమి
ధమిత్యేకా మగ్నయేనమిధావితిచ్ఛే సమిధా మస్త్రీర్వయే
న తిస్త్వానామగ్నప్రక్షేపణం త్రియస్యంభూస్తత్సవి
తురితి సావిత్రింభూస్తత్సవితు రగ్నిజ్యోతీరసఇతి పా
ణాయామ ఓంభూస్సాస్విహేతి వ్యాహృతి రగ్నయేసమిధ

మిత్యేకస్యా అగ్నాప్రజ్ఞేవణ మేతానివైశ్వస్య భవన్తి॥

ఇతి శ్రీ వైఖానససూత్రదర్పణే స్పృశింహవరచితే
ద్వివీధ్యై ద్వివిధానానాం॥

—* ఉపనయనక్రిమః *—

పూర్వప్రసంగం హస్తావ్యసనసూత్రాధా పునశ్చైవ
రత్రయ పునర్వసూ పున్నామాని చక్షత్రాణితేష్వసభ్యయ
న రిక్తస్థిమాయ శుభేముహూర్తే లగ్నం ప్రతిష్ఠాప్యా గ్నే
ర్వాయవ్యాం రథానాస్తీర్య నేమాపవీతాజః ద్విమేఖ
లాహత వత్తు శరావాశ్చ సమిద్ధభాపూప లాజకూర్పగో
మయ యుర్భక్షపాత్రాణి సంభృత్య సంచిత్యేజగుక్రోతిప్రో
క్త్యా ఘరాస్తే లగ్నేనైకరృత్యా మాసీనస్యకుమారస్య
మూర్ధ్ని ప్రాగగ్రాపురగగ్నా ద్వాదభావ ప్రతిదిశంవి
స్థస్య ప్రీతమిత్యాదిభి స్సరోమాణం దభకంఛిత్యా
లవఉపస్పృశే ద్యేనావపద్యత్తురేణేతి స్వరత్రవపతి నా
భోజిత్రోర్యత మూర్ధ్నింవవసం తత్రశిఖాభూవజ్జ మాన
ఖంవపతి రక్షితతోమాతా బ్రహ్మచారివా గోశ్శుద్ధ్యుక్త
శరావే కేశానుపయ మ్మోదుమృరమూలే దర్శస్తమ్యేవో
వగూహ్య గచ్ఛే తస్వయంస్నాత్వా కుమ్భాదకేన స్నాత
మాచాస్తం కుమారం పుణ్యాహంవాచయిత్వా కుమూరై
స్సహ భుక్తవస్తం కుమారం స్వరక్షిత ఉపవేశ్య స్వయ

ముచ్యతే తదవశతి తతః పరిస్తీర్యా యుధాకలగ్న ఆ
 యుధాకదేవేతి పంచవాచసం వ్యాహృతి నర్హంత్రధాం
 జహ గూర్ అగ్నే వానవానా వానవానా వానా
 పాదాగ్నేన దక్షిణేనస్పృశయిత్వా యత్ప్రస్థస్థితివి
 త్రుం రిపీయే యందురుక్తాదిలక్షణం త్రివిధతాం త్రి
 పదక్షిణం రిపీయే పరిదమిత్వైరీయదత్వా యజ్ఞోపవీ
 తమితి యజ్ఞోపవీతంధారయిత్వా త్రివిధత్యజసం ప్రతిష్ఠ
 వాచయతి తతస్సుముహూర్త గురీమగమితి ముపనే
 చ్యతే సదస్మాననుజ్ఞాప్యేపయేత్తైరుక్తో నేమస్యస్థేతి న్య
 దక్షిణనాన్య దక్షిణం న్యవామేనవామం బాహుయుగ చాల
 భ్యస్వదిక్షిణాభితంకుమారంస్వత్తప్రాజ్ఞుమాసంతా
 ౨౨యుప్తఇతి దక్షిణపాణింగృహీత్వా ౨గ్నిప్రతిష్ఠయి
 విస్మకే దసావహోశానేత్యాదిభి రాచారంప్రశంస త్యక్వామి
 ఆదధామి కరోమి నస్వపామి చరామ్యా హరా మ్యధీశే
 తథాకరోమ్య న్వయామి జామే నియవజ్మ సగ్ంరభే తథా
 కరోమి నియచ్ఛామ్యస్మి నమావిస్రీసామితి క్రమేణప్రతి
 వచనం వాచయే నమ్రహృదయమితిహృదయమభిమృశే
 ద్భూర్భువనుననువ్రజా ఇతిప్రశంస్య భార్యక్షుత్వేత్యాది
 భిష్వద్భిరత్యైరసావితి బ్రాహ్మణస్యనామశరాత్స్తం ప
 రాత్స్తంక్షుతియస్య గుప్తాస్తంవైశ్యస్య నిధికళ దక్షి
 ణేకర్ణజపతి తతోదక్షిణేనాస్య దక్షిణపాణింగృహీత్వా ౨

గ్నిరాముహూత్యాదిభిః విశ్వాభిః కనిష్ఠాదికృమీణ సర్వా
 జ్జుభిర్విసృజ్య యదామగ్నా ఇతి దక్షిణేకర్ణే ప్రతిష్ఠావా
 యావతి వామకర్ణే జపత్వా స్వప్తిదేవేత్యగ్నిం ప్రదక్షిణం
 కారయిత్వా కుమారమూర్త్యానో దక్షిణతొనివేశ్య రాప్తృ
 భృదితి కూర్చమూర్ధాన్వగ్నిం కుమారాయదద్యా తోనిసి
 తస్మిన్నుదగగ్నిఃపవిత్రతే శన్నోదేవీతిద్రోక్ష్య తతోమూల
 హోమాస్తే హుతశేషమాజ్యం కుమారస్య దక్షిణేహస్తేద
 త్వా ద్దితిస్తేకక్షామీతి పాశయిత్వా యోగేయోగఇ
 త్యావమసంకారయిత్వా శతమిన్నిత్యాదిత్యంసమస్మర
 యిత్వా సంగస్తేరిప్రదక్షిణంకారయిత్వా దక్షిణతస్యాన్వి
 భిముఖ మాసీసస్య కుమారస్యస్తమాన్యం శకాయత్యేత్యభి
 మృశ్యా ధీహిగోఇతి ప్రాసితోగురు దక్షిణే గణానామి
 తి గణపతిమావాహ్యభ్యవక్త్యా గణానామితి కుమారంవాచ
 యిత్వా సదస్యాననుజ్ఞాప్య పాదాదిభు వ్యాహృతీర్వదన్న
 చ్చోర్ధ్వేధవక్షో విభక్తౌ మవిభక్తౌచ సావిత్రీమధ్యా
 పయే త్తదధ్యాయనా ద్భావ్యాహ్నోభవతి॥

ఇతి శ్రీవైఖానసహితదర్శనే నృసింహవిరచితే
 ద్వివీయప్రశ్నై త్పరీయవీరణమ్॥

—* సా వి త్రీ వ్ర త బ స్థః *—

అథ సావిత్రీవ్రతబస్థం కరిష్యమితిసంకల్ప్య ధాతా

దీక్షా సవిత్తే కాణ్డషాయే సదసస్పతి మాదేవాయా త్వభీష్ట
తం సఖానో విజనాం విచుప్త్యో భగంధియ మిత్యాజ్యేనహా
త్వా ఒగ్నేవ్రతపతఇత్వాదిభిః పశ్చభి స్సమిద్భి శ్చిష్టేణ
హవయిత్యా న్వయమాజ్యేన వ్యాహృతీశాహుయో దగ్న
యెసమిధ మిత్యాదిభి స్సప్తపాలాకాఙ్కురా న్ప్రీతిమస్త్రం
శిష్యంవాచయన్ హవయే త్సూర్యఏషత ఇత్వాదిత్యంద
శాయే చ్చిష్యంప్రాతస్సమిదాధానం కరిష్యితిసంజ్ఞల్ప్య
యథాహేతి దక్షిణాదిప్రదక్షిణం పరిమృజ్యా దితేఒన్వితివ
రిషిచ్య భూరిత్వాదిచతస్ర ఏషతఇత్వాదిచతస్ర ఇత్యష్టాస
మిధోహుత్వా ప్రాసావీరిత్యస్తైః ప్రవాహణంకృత్వా భూ
తిస్మేతి భస్మగృహీత్వా ఒదిత్యహోమశాసమితి పూర్వవ
దూధ్వాకాగ్రమాలిష్య పూర్వవత్ప్రేత్య స్నింప్రాథ్మాయే
దాదిత్యంహోపతిష్ఠే దానమావర్తనా త్సాయంప్రాతరేవం
శాహుయో దగ్నిష్టృతయురితిదణ్డ మిద్దోమరుద్భిరితిహోమాజం
దారవంమృత్రయంవా భైక్షపాతందద్యా త్వోఒపితత్ప్ర
తిగృహ్య ప్రథమంమాతృసమీపంగత్వా బ్రాహ్మణశ్చేద్య
వత్వాది క్షత్రియశ్చేద్యపతిమధ్యం వైశ్యశ్చేద్యవత్యస్తం
భిక్షందేహీతిబ్రూయాన్మాత్రవ్రతేన బ్రాహ్మణేభ్యోభైక్షం
తన్మలనితరేభ్యోభిక్షిత్వా గురవేదద్యా ద్యస్యతఇతిగురు
భైక్షమూదాయ నుత్రవఇతిప్రోక్ష్య తేనలాజాపూత మి
తితేనహవిహ విస్తాహుతిహుత్వా స్తహోమహుతాయతే

మానవతేనాసాయంతిష్ఠే తైత్రేయభృత్యుపనీత ధర్మాణ్య
చక్షిత్ క్తాలిక్రమే సదజ్జనహింసే ద్దుష్టతాక్రైస్థశశపే దతి
కృమానురూప ప్రియశ్చిత్త ముపదిశతి సర్వధాశిష్యంర
క్షే ద్యసామ్రాజ్యకృతంపాపం గురుమభ్యేతి తస్మాదవశ్య
మతిశ్రమితంత్యజే దస్యధాత్యాగేపతతి తతోబ్రహ్మచారి
ధర్మాణ్యనుతిష్ఠే త్ర్యహపేతమగ్నింధారయన్తి త్తైరల
వణపజానంప॥

ఇతి శ్రీవైఖానస నూత్రదర్పణే స్మరింహవిరచితే
ద్వితీయపర్ణి చతుర్థఃప్రకరణమ్॥

—* పా ర య ణ ప్ర తం *—

అథచతుర్థే శిష్యమాచారస్తంకృతపుణ్యాహం ప్రా
జ్ఞాత్తం దక్షిణనివేశ్య స్వోస్తరతోమాతా బ్రహ్మచారివాస
మానీత సావిత్రప్రతవినజానం కరిష్యఇతిసజ్కుల్వ్యో ఘా
రానైగ్నింపరిస్తీర్య విరిషిచ్య పూర్యపద్ధాతాది సావిత్ర
నూత్తం సావిత్రప్రతవినర్గ మచారిష మకశ మరాధి వి
సజాయామీతి వర్ణభిస్సమిద్భి రాజ్యేనవ్యాహృతీహూత్వా
పూర్యధృతదిగ్దాజినోపవీతమేఖలోర్జీరియ వస్త్రాదీశ్యత్సవి
శ్యశ్య స్నాతాయత త్తస్మిన్స్త్రైర్నవానిధారయిత్వాఽద్భిర
భ్యుక్త్య ప్రిజాపత్యవ్రతబంధం కరిష్యఇతిసజ్కుల్వ్యో ధాతా

దీక్ష ప్రజాపతయేకాన్తాషకయే సదనస్పతిం ప్రజాపతే రయీ
 నాం ప్రజాపతేత్వం తవేమే ప్రజాపతిం మోరామో గ్నే
 వాయ విద్రాగిదిత్యవ్రతానామితి పాజ్ఞాన్య ప్రసబ్ధిహ
 త్యా వ్యాహృతిజానా త్యేవంసాన్మవ్రతే సోమాయ
 కాన్తాషకయే సదనస్పతిగ్ం సోమాధేను మమాధం త్వగ్ం
 సోమ మూతేధామాని త్వమమా మూతేధామానిదిసీతి సో
 మ్యమాక్తం సోమ్యవ్రతబద్ధం వ్యాహృతీ రాగ్నేయవ్రతే
 లగ్నయేకాన్తాషకయే సదనస్పతి వగ్నేయ వ్రతవ్యక్తా
 యా చ్చాగ్నిరో లగ్నే త్వమస్మదిగ్నే త్వగనారయూప్రకారవ
 ఇత్యాగ్నేయవ్రతబద్ధం వ్యాహృతీ దైవశ్వసేవ్రతే విశ్వే
 ద్యేవేవేధ్యః కాన్తాషకధ్య సదనస్పతి మహావిశ్వే శవో
 నేవా సేనసవితు రగ్నేయూహ ద్యౌవిత ద్విత్యేవేవాశ్వు
 దుసేతి వైశ్వదేవప్రతబ్ధం వ్యాహృతీ బ్రాహ్మత్యవ్ర
 తే బ్రహ్మణేకాన్తాషకయే సదనస్పతిం బ్రహ్మజ్ఞానం ప
 తావిరాజా బ్రహ్మణేవా సైరస్మిక్ బ్రహ్మణేవా
 శ్వతస్రతకా ఇతి బ్రాహ్మత్యవ్రతబద్ధం వ్యాహృతీజానా
 త్యేవంస ర్వేషవ్రతేషు పూర్వవ్రతంవిస్పృత్యా స్వద్రవ్యతంబ
 ధ్నియా త్రాజాపత్యే ప్రధమం పంచమం ద్వితీయంచ సో
 మ్య పృథ మాగ్నేయే సత్తమం వైశ్వదేవే తృతీయం బ్రా
 హ్మత్యవ్రతంథా మేవంకాన్తాషధాన్తాయాత ఋతంచసత్యం
 చ దేవకృతస్య యన్త్రాథే తరత్సమందీతి పాజ్ఞాన్య

వసాః పవిత్రం పవన్యవిశ్వవర్షణ ఇతిసామ్యే జాతవేదన
 ఇత్యాగ్నేయే విష్ణోర్ముః ౩౧౦ సహస్రశీర్షాశ్వమగ్నేరుదో
 ౨౨ త్యాహాషణమితిచై శ్వనేవ ఏకాక్షరమితి బ్రాహ్మత్యవ్ర
 తేవ క్రమేణ బ్రహ్మయజ్ఞోభవతితతోబ్రాహ్మత్యవ్రతం వి
 సృజ్యో వసీతాడినివనిధారయిత్వా ౨గ్నేగ్నిరేభాగే
 బ్రవగేన్యదేవతాభ్యః కల్పయూమిస్వాహేత్యాదీన్ దక్షి
 ణేభాగే సామాయ కల్పయూమి స్వాహేత్యాదీన్ సుప్తరేహు
 త్యా శుక్రియవ్రతం బద్ధయూమితి షాణ్మాసికం త్రైవిషిక
 కంవా శుక్రియవ్రతంబద్ధీయా దితరేవాషికా శ్చిరిస్థా
 త్యాదివా ౨నువాకేనాహతేనివాససా శిరోవేష్టయే ద్యౌతై
 సమహవాదిత్యో నాభితపే త్రస్త్రిశూద్రావసభిభాష్యశుక్రియే
 బ్రాహ్మణ మరుణా ద్యారణ్యకాండం చాధ్యాపయీత య
 ది శుక్రియవ్రతబద్ధ సమావర్తనయో వ్యవధానస్యైత్త
 దాబ్రాహ్మత్యవ్రతంబద్ధా లిషేదనస్తరం శుక్రియవ్రతం
 షాణ్మాసికం త్రైమాసిక మేకమాసికంవా బద్ధీయాత్స
 తకదినే పాగ్నిదయామత్రాయ శుక్రియవ్రతం బద్ధ త్యా
 తథైవవిసృజే దిత్యేకే।

—* ఉ ప క ర్త *—

అథాహ ధే మాస్యాపూర్యమాణవక్షే శ్రుత్యేన
 క్షత్రే రిక్తసభ్యయసాన్విహాయ పూర్వవృత్తా ఇమంశిష్య ము
 పాకర్మణా సగ్గోష్కరిష్యతి సజ్కల్ప్యా ఘోరాస్తే ౨గ్నిం

పరిస్తీర్య శిష్యంవాచయిత్వా స్నాతమాచార్యం పుణ్య
హంవాచయిత్వా ప్రోక్షణిప్రోక్ష్య గ్నింవరక్షిణంకార
యిత్వా పూర్వవత్కూర్చందదాతి స్వదక్షిణతలసీం శ
న్నోదేవీంతిప్రోక్ష్య జ్యచరుభ్యా మక్షతధానాభ్యాంవా పృ
థివై స్వాహేత్యాది పఞ్చాశదాహూతీహార్యా ధాతా
దీక్షా ప్రాజపత్యవ్రతనూత్తం తద్వ్రతబంధంవ శాహోతి ధా
తాదిపఞ్చవారుణం మూలహోమం స్విష్టాకారంచమత్వా
మౌతశేష మదితిస్తేక్ష్యామీతి ప్రాశయిత్వా యోగేయా
గణిత్యావమనందదాతి తతోముకుళితాజ్ఞలిం ప్రాజుక్రము
దబ్దుఖంవా శిష్యంస్వనూత్రనహితం వేదమధ్యాఽయిత ని
త్యంయథాశక్త్యధ్యయనంకుర్యా దథతిష్యేమాసే పఞ్చాశ

—* ఉత్సర్జనం క్రావణహోమశ్చ *—

దాహూతీః ప్రాజాపత్యవ్రత విసర్గంచ ముత్వాభ్య
యనాన్విసృజే దథక్రావణోపాకరోత్త్యతే శ్రావణ్యాం
పార్థమస్వాం శిష్యంవాచయిత్వా స్నాతంపుణ్యహంవా
చయిత్వా నదీతీంగత్యా పూర్వధృతోపవీతాదీన్విసృజ్యన
వానిధారయిత్వా సవితాదంకాణ్డపీఠం వ్రజాపతిం సోమ
మగ్నిం వివ్యాదేవా స్మృత్యుణం శుక్రియంకాణ్డపీఠ మృ
గ్వేదం యశుర్వేదం సోమవేద మధర్వవేదంసోగంహితి
ర్యాజ్ఞీకీ వాఁరుణీ దేవతా ఉపనిషదస్తర్పయామీతి త

ర్పయిత్వా ౭౭ఘరాస్తై శ్రావణహోమం కరిష్యథిస
 జ్జుల్వ్య పూర్వవత్తాత్కాలికవ్రతబద్ధం ధాతాదిపశ్చవా
 రుణం మూలహోమంస్విష్టాకారంచమత్వా ౭స్తహోమా
 స్తై సావిత్రిత్యాసహస్రసమిథో జహయూర్బహిణిప్రహర
 ణ ౪ సత్తలేప ప్రోక్షణోపస్థానాది కుర్యాన్మానుమానే విస్మ
 కే ద్యస్తాద్రతేన సర్వవ్రతానాం పూర్తిభవతి తస్మా
 దవశ్యంకుర్యాత్ ||

ఇతి శ్రీనైఘానసమాత్రదర్పణే సృసింహ విరచితే
 ద్వితీయప్రశ్నే పశ్చిమప్రకరణమ్ ||

—* స మా వ ర్త న మ *—

వేదమధిత్య స్నాన్యన్ముదగయనే పూర్వపక్షే రిక్తా
 నధ్యయనా నివహాయ శుభేక్షుతే నదీతీరే గోష్ఠేవా ౭గ్నిం
 ప్రతిష్ఠాప్య ధాతాదిపూర్వం శుక్రియవ్రత విసగణంహుత్వా
 వయస్సుచన్ద్రాఇతి వశ్రువేష్టం పరిత్యజ్య శుక్రియవ్రతం వి
 స్మనే దిమగ్నోక్తమర్త్యాయుషమితి ప్రదానం పశ్చివారు
 ణం మూలహోమంచ హుత్వో ద్వయంతమస ఉదుత్యమి
 త్యాదిత్య మువస్థాయో దుత్తమమిత్తుర్తీయ మధావయ
 మితి యజ్ఞోపవీత మేఖలాజన దళానవువిస్మజ్య కురమా
 దాయ తేవోనామాసీతి సామాశేన కషణయిత్వా సాక్షతో
 దక్తై శ్విరోక్త్యై గోదాసమిత్యాదిభిః క్రమేణ చతుదిశశం

వస్త్యైనావపదితి శిఖాహ్రీవజా మానఖంవపతి దక్షిణతో
 మాతేత్వాది సమాన మిదమహమి త్యుపగూహయే దన్నా
 ద్దాయశ్శూహధ్యమి త్యేదుమ్మరేణ కాష్ఠాన దతోధావ
 యే చీతోష్ణాద్భి రాపోహిషేతి స్నాపయిత్వా ౭౭ బో హి
 రణ్య పవమానైః పోక్త్య దివిశ్రయస్వే త్యహనే వాససీ
 గంధాజ్ఞాన కుండల మణిహారాస్థాభీయక దర్పణ చ్చత్రోపాన
 మేఖలో పవీతాజిన వాహన మధుపర్కాణి సమృత్తప్ర
 త్య సమోగ్రహయేతిగర్ధంగృహిత్యాప్రాచీనమజ్జలింగృహీ
 త్యాప్సరస్వీతిగాత్రాగ్లానులిప్య లేజోవత్సవఇతివస్త్రం
 పరీధాయనామస్యేత్యుత్తరీయంగృహ్యతీ * యందురుత్తాది
 త్యాదిభి స్తత్సత్తనై రేత్రిఖలాదీనిధారయిత్వా బాదరం
 మణిం సౌవణికకుండలేచ పణేణపవస్త్రేణ వా ౭౮ చ్చా
 ద్య దభేణబద్ధ్యా వామేనాగ్నేరుపరిధారయ న్నాయుష్య
 మిత్యాదిపఞ్చభి రత్తనైః హుత్యా సమాశ్రమిత్యదపా
 త్రే త్రిప్రదక్షిణంప్రత్యేత్య తుణభిహ్వైర్వై రియమోష
 థితి దక్షిణోత్తరకణాయోఃక్రమేణప్రవృత్తావాబద్ధ్య శుభి
 కఇతి కన్ఠమణిబద్ధ్యే దం బ్రహత్రునీమహ ఇత్యుత్తరీకా
 మల్లశ్యామసజ త్యేవమేవబాదరంమణిం మస్త్రవజామి
 త్యావస్తమ్యః యదా ౭౯ జ్ఞానం యనేత్రమన ఇత్యుత్తరీకానేనా
 త్రై దక్షిణంపూర్వ మాక్షుఢితివిజ్ఞాయతే ఇమాన్సుమ

* ఆదిశబ్దేన ఉపవీతాజినేవగృహ్యతే ప్రవృత్తే=కుండలే

ససత్తి శిరశః క్షేపానజమూదాయ దేవస్య త్యేత్యాదశః
 గృహీత్వా ఽవేక్ష్య వై ణవంయుష్టి మేతనైవమన్త్రేణ గృ
 హీత్వేన్ద్రస్య వత్సోసేవేగవేజమితి తిరునామైః ఉపాసమావి
 త్యుపాసమావారుహ్య క్షణావతేశ్వరణమితి ఛత్రమూదా
 య భువంపునాత్విత్వా తానమాచ్ఛాదయతి యోమేదణ్ణ
 ఇతి వస్త్రేదణ్ణేపునగృహ్స్థీయాద్రథోల్బశ్చేత్ప్రతిష్ఠేఘృత్యభి
 మృత్యురథంతరమసీత్యారోహే దశ్వశ్చేదశ్వోసీతిగజమిన్ద్రా
 న్యత్వానత్రేతేత్యాదుహ్యపాచీముడిచీంబా దిశంగత్వాఽవ

—* మధుపర్కప్రయోగః *

తరే త్రతోఽభ్యాగతంవరం కన్యాప్రదసన్గ్ ప్రవన్ద్విత్కవే
 క్ష్యయశోసీతిగృహే విష్టరం కూచః పాద్యమఘృతమా
 చమనం మధుపర్కం గాంతృణముష్టించనంభృత్యత్రోప
 వేశ్యేమం వరంమధుపర్కేణ పూజయిష్య ఇతిసంక్ల్ప్త్య
 ఇదమాసనమితి విష్టరందత్వా రాష్ట్రభృడితికూచందదాతి
 యథాపురస్తా దాపఃపాదావితి పాదాశ్రయే తోసిద
 ిణంపాదంపూర్వం బ్రాహ్మణాయప్రయచ్ఛే త్సవ్యగ్ం
 శూద్రాయ ప్రత్యాయితారం విరాజిత్యభిమృత్య తేనై
 వాతాత్ప్రసంప్రత్యభిమృతే షిదమఘృత మిదమాచమన మి
 త్యుక్తేమయిదేజఇతి మన్త్రావృత్త్యాఽదదీత దధిమధుఘృ
 తంక్షీరమితిసగ్ సృజ్య కాగ్ంసేన మధుపర్కందద్యా దేవ

స్వత్యేతివతిగృహ్యయన్త్రధునభిత్తనామికావధ్యమాజ్ఞుఁడై
 త్రిఃపాక్షియాద్యోగేయోగిత్యాచమ్య పునరాచమేద
 మృతాపిధానమసీతి గామాబధ్య గాందదామితిసంకల్ప్య
 గాథానురితిత్వస్య తృణముష్టిప్రదాయ తాంగారస్యపహ
 తేతి స్పృశన్నసీత్రత్రుతేముష్యభిస్థానే స్వదాత్మనామశ
 రాత్రంతం షష్ఠీవిభక్త్యానిధిశ్య తత్సంభూతమిత్యుత్పన్నేదే
 తదన్తోమధువర్క ఆచార్యాయ స్తుతి శ్వశురాయ రాజై
 నంపత్సరాదూర్ధ్వ మేతత్కార్యం గాంచినే త్యధస్మాత్
 కవతాజ్ఞ బ్రాహ్మణా ద్యాస్తాదదాత్విభోజ యిత్యా
 ఇన్ద్రాగ్నిమేవచ ఇత్యేతా ప్రణమ్య పుణ్యాహంవాచయి
 త్యా స్మాత్కవతాజ్ఞ హోమంకరిష్యభిసంకల్ప్య అగ్నిం
 పరిషిచ్య ఆశ్వినవ్యాహృతీహుత్యా పునఃపరిషిచ్య గ్ని
 మాదిత్యంచోపతిషేత నిత్యమాచారిగ్రహణా దేవంతుర్యా

పాణాగ్నిహోత్రవిధిః

దధపాణాగ్నిహోత్రం పరమాత్మాయజమానః శ్రద్ధాపత్నీ
 హృదయమస్తర్వది లోమానిబహిః పాణాదయఃప
 శ్చౌగ్నయో జవన్మదీనిపాత్రాణి విషయాహవీగంషి తై
 వమేకాధ్యయ్యః పాణాగ్నిహోత్ర ఆత్మయజ్ఞోభవతి పా
 నాగ్నిహోత్రంఃరిష్య భిసంకల్ప్య అమృతోవస్త రణమసి
 త్యన్నప్రప్త్యా మహస్మీత్యభిమృశ్యో జేహ్వరమిత్యవః

త్వా అంగుష్ఠమధ్యమానామిక్తై రన్నంగుత్వా ప్రిణాయ
 స్వాపాశ్యదిభిః పంచాహుతీహుత్యా జ్ఞాన్కరమిత్యవః
 పీత్వా శ్చీయా దాచన్యూపాగృహీత్వా ౨౨దిత్యాభిము
 ఖం పీచాప్రిణానాప్యాయస్వేతి నాభిదేశమభిమృశ్య దక్షిణ
 కర్ణాస్థైర తత్సాదాస్థ్యే ఆరోరనియ్యానితి సంసిద్ధౌ దే
 వంసాయంపాత్రస్థిర్యార్థ్యజ్ఞోభవతి తేనాన్యరోభవతి (శ్రు)
 జాయమాహోనై బ్రాహ్మణ స్త్రిభిర్ ఋణవా జాయతే బ్ర
 హ్మచర్యేణాన్ దిభ్యో యజ్ఞేన కేవలభ్యః ప్రజయంతృభ్యః ఏష
 వాల్పిణ్యో యస్యపుత్రీయజ్ఞా బ్రహ్మచారీవాసీతి,, విజ్ఞా
 యతే॥

ఇతి శ్రీనైఖానసనూత్రదర్శన స్మరింహవిరచిత ద్వి
 తీయప్రశ్నో షష్ఠప్రకరణం॥

తృతీయప్రశ్నపారంభః

అష్టవిధవివాహః

అథాతగ్పాణిగహణ మష్టధావివాహభవతి బ్రా
 హ్మశ్రద్ధైవగ్ని ప్రిజాపత్య ఆషా ఆసురో గాన్ధర్వో రాక్ష
 సగ్ని వైశాచక్రి బధ్ధశీలక్షణసంపన్నం వరమాహుతాయ
 యత్కన్యాంపదృశాందదాత సబ్రాహ్మశ్రుత్యుచ్యతే య

దాత్రియయజ్ఞస్య ఋత్విజేదక్షిణాధః కన్యాందదాతి స
దైవః ధరాత్థకామేష త్వయైషానాతిచరిత్యేత్సుత్వా
కన్యాందవ్యాతృపాజాపత్యో యశేకంగోమధునం దేవవావ
రాదాదాయ కన్యాంప్రతిపాదయతి తమాషఽప్రతిచక్షుతే
యత్కన్యామైభూషణం జ్ఞాతిభ్యశ్చనందత్వా కన్యాంప్రతి
గృహ్యతి తమాసురమామన్తై యదయ్యైన్యంకామేనోప
యచ్ఛతి సగార్ధోవ్యభవతి య బ్రహ్మకైత్వా పవహ్యక
న్యాంహరతే సరాక్షుః సుప్తాప్రమత్తాంవా రహసియదు
పగచ్ఛతి సప్తేశావోభవతీ త్యేతేషామూద్యాశ్చత్వాం
బ్రాహ్మణస్య తోయపూగ్యకాగ్నిప్రదిష్టా ఆసురగాన్ధర్వావశీ
త్యేకే శ్చక్షురియస్యరాక్షసమపి యసాత్మక్రింత్రీపూర్వా
పరానాషిజష్టప్రూజాపత్యాహత స్సప్తచక్రః పుత్రో
దశదశబ్రాహ్మీసుతగ్గి పావగోదతివిజ్ఞాయతే॥

ఇతి శ్రీవైఖానససూత్రీదర్పణే సృసిం గవిరచితే
తృతీయప్రశ్న ప్రథమప్రకరణమ్॥

—* చి వా హ్య కి న్యా ని స్థ యః *

బ్రాహ్మణివివాహీషు కూటస్థమారభ్య పితృతస్స
ప్తిపురుషాతిక్రాంతాం మాతృతల్గపశ్చపురుషాతిక్రాంతాం
పశ్చపితృత స్త్రీనాతృతోవా లీతీతాంవరయే దాక్తీరసభృ
గువజః మనమానషిఃగోత్రజాంచయవీయసీంపరయేత్॥

—* క న్యా దోషాః *—

పిష్టశాక్తిం హీనగాత్రలోమ్నీం తద్బాంధీషణాం సజ్జ
తభ్యువం రక్తశీమాం శిర్మకాం ముష్ణాం శోకస్వరాం అ
స్యదత్తాం వహాధికాం సక్షత్రనామ్నీం నదీనామ్నీం పృక్ష
నామ్నీం వ వజ్రయేత్ ||

—* క న్యా ప రీ టా *—

యద్యస్యామృద్ధిపరీక్షాక్రయేత విజ్ఞమృత్పిష్టాకృ
త్వా తేషు నానాబీజానిసంస్పృశాని సామికాదివేద్యాః పా
గంసూం తస్మాద్విక్షేత్రాదాహృతలోపం శక్య చ్ఛత్రకాన
లోష్ఠాచనిక్షిపతి(శు) ఛన్నానిరుతమగే(వ)భవం రుతేనర్వం
పృతిష్ఠితం యదియంతుమా ర్యజహితా తదియమిహ పృతి
పద్యతాం యత్సత్యం తద్దృశ్యతాం ఇత్యభిమన్త్ర్య కాంస్య
పాత్రేనిధాయ కన్యాసమిపేక్షిస్య బ్రూయా దేతేషామేక
ముపస్మి శేతీ పూర్వేషాముపస్పృశేత్ నేకమా త్రుజా యజ్ఞ
సస్య విశునమృద్ధిరుక్తాఽన్యత్రమృతం విద్యా దేవంపరీక్ష్యో
వయచ్చేత యస్యాం మనశ్చ తుషోః శిఖన్తస్తస్మామృద్ధి
నేతరథాఽఽద్రయేతేత్యేకే పితౄఽష్టేపంచరంపరీక్ష్యోనత
త్తపతిత పణ్డన్యగోత్రజ చక్షుశ్శ్రోత్రవిహీనా న్యజా
యిత్వా బన్ధుశీలలక్షణసమ్మన్నాయ శ్రుతవృత్తవతేః

న్యాయాద్యాస్తతశ్చభేదుమాహార్యే యుగ్మాత్సమవేతా
 సత్త్వైవతావరావరప్రహిణుయాత్రైన్యాదాతారం
 గత్యాగతమీం యక్త్రీకేం కన్యాం కాశ్యపాయ యజ్ఞదత్తశ
 రత్రా ధరత్రప్రజానంపత్త్యథాం పృణీమహ ఇతిబ్రూయు
 స్సాపేవేవందాస్యామీతివనే తస్మాత్కాథావయమితి వర
 మానేదియేయు ర్యధికన్యాగతయిత్యా వహోదేశాన్తరంగ
 చేన్మియేతవాన్యస్యైత్రద్యా ద్యధిదత్తశుల్కగచే
 ద్దేవరాయదదా త్యన్యస్యైదదాతీశ్యేత తతో మానుసా
 ల్లున వై కాఖ్యేస్యేషు వివాహాంవిశ్చిత్య తస్మిన్కాదినే కన్యా
 గృహే తుల్యశుద్ధ్యథాం బధుభిస్సహభుజ్జీత యధికన్యాస్వ
 యంవా శ్యేష్ఠస్యశ్యేష్ఠేమాసి వజాయేత్॥

—* వి వా హ క్ర మః *—

తతోవరః స్వవదైకర్యా స్త్రీభిరుపదిష్టై ర్మజ్జితైః
 పితృభిశ్చయ్యుక్తౌ హస్తాధికంపూర్వవదారుహ్య స్వస్తి
 నూక్తంకతుననూక్తంవజపా కన్యాగృహంయాయా దభ్యా
 గతంవరం కన్యాప్రదత్త్యాది గోవిసర్జనా త్తం సమావర్త
 నోక్తవత్సమానం తతస్సప్రాజ్ఞుభ్యో వరోగాహస్యథరాత్ర
 ధికారసేద్యథాం పాణిగ్రహణంకరిష్యతిసజ్జల్ప్య సుము
 హాహార్యే పృనుగ్మస్తేతి ప్రత్యజ్ఞుభీం సాలజ్ఞుతాంకన్యా
 ముక్షయే దభ్యాతృన్నీమితి సాతమీక్షిత తతోఽగ్నిముఖా

థం గురుంపాథే ధయే దాఘరా న్తమగ్నిముఖం పాతా
 సాదనకాలే కూచాశ్శలాఙ్గ ప్రమాక్షతాస్య పిసాదయే
 త్తతోఽగ్నేరుద్రాపరే కిన్యాప్రద త్కాలిధాన్యోపరిస్థితాం
 కిన్యా ముఖయగోత్రనామాచ్చారణపూర్వకం స్వదక్షిణేన
 హస్తేన శుభ్యం ప్రజానహత్వఃరత్నభ్యః ప్రతిపాదయామీ
 తి ప్రాజాపత్యే బ్రాహ్మవివాహే బ్రహ్మతృప్తిధాం దై
 వాదిషయథాల్గం తృప్తిదదామీతిదద్యా ద్వరః ప్రజాప
 తిత్రియామితిప్రతిగృహ్య స్వదక్షిణేవేళ్య పూర్వభృతమే
 ఖలాసీచివిన్యజ్య తయానహస్మానంకుర్యా ద్వత్త్రగన్ధాభర
 ణాదిం గృహీత్వాబన్ధుభిస్సహకన్యా గృహంగత్వా తేజ
 ఆయురీతి వత్త్రుద్ధామూదినా కిన్యానంకృత్యప్రజాపతి
 సోమం సతిమంగళమూతా ద్యాభరణాదిదత్వా ప్రతిగృహ్ణీ
 యాదిత్య కేనదితి తత్కర్మణ్యాహంవాచయ త్వా సుమన్తరీ
 రియుమితి పాణింగృహీత్వా ఽగ్నిశాలామఖ్యానీయ గ్నేః
 వశ్చిమేకిటమాస్తీర్య దక్షిణవధూ త్రరేవరశ్చివవిశతః
 తతోరాష్ట్రభృదితి తస్యేకూర్చంబద్యా త్వాపతస్మిన్మూర్దగ
 గ్రీడవచిత్యగ్నింపరిష్యాన్వారబ్ధింపత్నాం ఽగ్నిరై త్య
 మామగ్ని మూతెగృహే ద్యాస్తేపృష్ఠ మప్రజస్తాం దేవ
 కృతమితి షడ్భిః వశ్చివారుణే శ్చ జహుయా దపరేణాగ్నిం
 దధేహ్వసాదితమశ్శ్రావం వధ్వాదక్షిణ పాదాబ్జుష్టే నా
 లిషమమితిన్వకళయిత్వా ప్రత్యజుభిశ్చత్యస్యా దక్షిణము

త్తానంపాణిం దక్షిణేనావాజుక్తౌ నగృహీతౌ దృశికామ
యేత స్త్రీరేవజనయేయ మిత్యుక్తౌభీరేవ యదిపుగ్ంసోఽన్య
ష్టం యద్యుభయముభయం గృహీతౌనరస్వతీతివిస్మయే
మోరచతురిత్యాసీతా స్యులక్షలావుపస్తీర్య ద్వితీయా జాఽభ
ఘారయే దిభిపూరణగ్ంసోఽన్య ముమాంలాజానితీ ఎరోఽ
భిఘార్యే యంనారీత్యవిచ్చిన్నేన వధ్యజ్జాలినా పురోదాశః
జ్జహో త్యగ్గ్రేత్యేకే ఉదాయుషేత్యుక్తేతి సృత్యుజ్జుక్తౌ
ఇతిపథూమఖంసమీక్ష్య సరస్వతీతిపూర్వసత్వాణం గృహీ
త్వా ఽఘోరచతురితివిస్మయే మాగ్ంలాజానితీలాజానా
పూర్వే యంనారీతిహత్యో దాయుషీత్యగ్గ్ం సృదక్షిణా
కుర్వాదిత్యేకే విశ్వాఉతత్యసీత సృదక్షిణావిగ్గ్ంసృత్యా
ఽతిగాప వహీత్మాసీతి ఏవముపస్తరణాపేతత్యుక్తేతి స్త్రీ
తోమూలహోమంహుత్వా ఽగ్గ్ంసృత్యావిగ్గ్ంసృత్యా
పచ్చభి ర్వాహిహృతీభిశ్చ పాగ్ంసృత్యావిగ్గ్ంసృత్యా
శ హోమాథంసంజ్కల్య పుగ్గ్ంసృత్యావిగ్గ్ంసృత్యా
హుతి విచ్చిన్నార్థం సప్తసటు ద్వాహృతీజాహోమేపరే
ణాగ్ని ముదగగ్ంసృత్యావిగ్గ్ంసృత్యా
సప్తపదాని పాగ్ంసృత్యం దక్షిణేపదావధ్యాసహతిక్రిమ్య
సఖాఇతిపాగ్నిదినివృత్తి మమహృదయమితీ వధ్యాహృత
యమభివృశ త్యథాధ్వర్య రాసోహిరణ్యవహమానైగ్గ్ంసృ
త్య పుణ్యాహంవాచయ త్యరుద్ధతీత్యాదిభిర్వధ్యా మనాది

భిర్వరస్య శిరస్యక్షతారోపణం కుర్వ్య తేతదంత్రపాణిగహ
ణం భృవదశకనామ్రమిత్థే శే తతగప్రభృతి గాహకాస్థ్యా
నుష్ఠాసంకుర్యాత్॥

ఇతి శ్రీవైఖానస సూత్రదర్పణ స్పృశింహవిరచితే
తృతీయప్రకృతే ద్వితీయప్రకరణం॥

వధూగృహతస్త్వగృహగమనం

అథవరో వధూమగ్నింసమావాయ గృహంప్రవిశే
మూరథశ్చే చృతప్రారాత్రిస్తిష్ఠే దనస్తరం సంప్రవాహార
యన్వితీ వధూంయూనమూహ్యో సమంవధ్యేత్యగ్నిముద్ధృ
త్య గృహంగచ్ఛా యదిమాగేనదీంవ్యతిక్రమేత్ అయం
సోమహ్యగ్నిపారగ్ం స్వస్తిసేషదవనస్పతిః పీఠానన్సుతరాభవ
దీఘాయుత్వాయవచనాసే ఇతినావమభిమస్త్రయే స్వచత
రస్త్రీనావికా స్యహూగపశ్యేత్ ” యాఽమథయో యావ
చ్యో యాభిధన్వాని యేవనాతే త్వావధుప్రభావతం ప్రతిష్ఠ
ముత్పంత్యంహనః” ఇతితిత్వాణవే చైత్యవృక్షాణాం
వ్యతిక్రమే ” యేగన్ధర్వాఅప్సరసశ్చ దేవీరభువృక్షేషు వా

నస్సత్వేష్యానతే శివా సైతస్యైవధ్యభవస్తుమాహిగంసిషు
 ర్వహాతుమూహ్యమానా,, మితిజపతి " జీవాగ్ంరుదన్తి వి
 మయన్తై అన్యరే దీర్ఘామనుప్రసేతిం దీధియుర్మరః హ
 మంపితృభ్యో యదదగంసమేరిరే మయ్యవతిభ్యో జనయన్
 పరిస్వజే " ఇతివధూరోదనేజపతి గృహసమీపంగత్వా వ
 ధూంసంప్రేప్యతి " దక్షిణంపాదమగ్రే హరణేహళిం మా
 ధిస్తా" ఇత్యుత్తరపూర్వదేశే ఒంగారస్యల్లిఖనాది కృత్వా
 ఒగ్నింప్రతిష్ఠాపయ త్యగ్నేరపరస్యాం లోహితం చరాత్ర
 దుహం కృష్ణాజినంవా ప్రాగ్గ్రివ ముపరిలోమాస్తీర్య తత్ర
 ప్రాబ్జుభంపహమువవేశ్యా నస్తరమిహగావగ్గవజాయ
 ధామితి న్యయంనిషీదే దుత్తరతోవాచంయచ్చ త్యానక్ష
 త" ఏయా దుదితేషునక్షత్రేషు ప్రాచీముదీచీంవా దిశము
 పనిష్కృన్య కేవీష్ణగుర్వీరిత్యుపసాయ మాహస్త్రిహీతవ
 ద్రిం సస్తరయ ఇతిసప్తకై స్త్రైకామరున్ధతీంవ ధృవ
 క్షితిరితిధృవం చోదస్థాయ న్యోఒస్యంసంభాష్య వాచంవి
 సృజ్య త్రిరాత్రహధశ్చయ్యూర్ బ్రహ్మచర్యం యోరలపణ వ
 జనంచకురుతామ్॥

—* ఆ గ్నే య నై లీ పా క : *—

అథాగ్నేయస్థాలీపాక స్వజ్కల్పం

కృత్వా బ్రహ్మస్థానీమితిచరుస్థానీమభిమన్త్యా గ్నయేజ
 ప్తంనిర్యపామితి తస్యాంతర్మలాన్నిర్యాప్య బ్రహ్మైశ్వ వాచ
 స్సతయఃఇతి విధ్యాచరుగ్గ్రహయత్వా ఒభిఘాత్యోర్తరతః
 ద్వాస్య పరిస్తీర్యపరిషిచ్యా స్నిమూపసమాదా యోగ్యేనజ
 వామూపస్తీర్య చరండ్విరవదాయా భిఘాత్స పాన్యవా
 హుతిహుత్వా పునగ్నిపరిస్తీర్య ద్విరవదాయా భిఘాత్స స్ని
 ప్తవగ్నఇతిహుత్వా చరుగ్గ్రహేణబ్రాహ్మణంభోజయాత త
 స్తాముపభందదాతివమతఃఉధ్వః ందిక్షితానిజఃం : ర్దవః
 ర్యణిస్తానీపాకెనయోత సోప్యాగ్నేయస్థానీపాక ఇతి వ్యాఖ్యా
 తః*పూణః పాత్రం దక్షిణత్యేకే పత్యహంసం
 త ర్యవైద్రీహిభిర్యా ఒగ్నియేస్వాహా బ్రహ్మతసే
 స్వాహేతి తూర్యాయస్వాహాః*జాపతదే స్వాహేతి
 హస్తేనజహుయా “ దగ్నయేచబ్రహ్మతయేచ గా
 యంజహుతి యత్సూర్యాయబ్రహ్మతయేచ వాతజః
 హోతితి విజ్ఞాయతే” తూష్ణీముత్తరాం జహుతిత్యేకేత
 మేవానువదన్తి యత్తూష్ణీంతర్వాజాపత్యవి త్యాగ్యేజ
 హుయా తైజస్కామన్య పయసాపశుకామన్య దధ్నేద్వి
 యకామన్య యవాగ్వాగ్రామకామన్యైతిచవిజ్ఞాయతే*తా
 కికాగ్నిసంసర్గేనుగతే శునకశూద్రరజస్వలాసంసర్గేచ

*అప్తముష్టిభవేత్కించి క్కించిచ్చత్వారిపుష్కలం
 పుష్కలానివవత్వారి పూణపాత్రభరణ్యతై*

పునరాదధిత పత్తికృచ్ఛం చరితి యదిసాలీపాకాత్ప్రాగను
గచ్ఛత్తదాపునర్వివాహంతుర్యాద్యది ప్రాతవజ్రహుయా
త్తదాసాయంకాలే లగ్నయేస్వాహా పథిస్తతగ్నేస్వాహా
తిపలశ్వా ప్రాతహోమం, త్వా సాయంహోమం కు
రారి ద్యదిసాయంసజహుయా త్ప్రాతగ్నకాలే లగ్నయే
స్వాహా నైశ్వానరాయస్వాహాతిపలశ్వా సరస్వత్యార్యచ
తుర్కార్యత్ ||

— * నైశ్వానే వ 1' వ 2' * —

అధిష్టశ్చేవ - పాననేచనవాచగ త్రిసం త్వా
లగ్నపూర్వ యథాహిత స్థిం ప్రాతీణంఽమృత్యు వక్షి
చ్ఛ లగ్నయేస్వాహా సామాయస్వాహా తత్తేదంతరద
క్షీణభాగ మూహంతా వుద్యేవ్యాహృతీ నిశ్చ్యభ్యోనేవే
భ్యో ధిన్వంతరయే కుహస్స అనుమత్యై ప్రజాతయ ద్యా
వాపృథీవీభ్యాం చ స్వాహంతైహుతా త్వా వ్యాహృతీశా
హుయా దిమామెతగ్న ఇతి చరుగ్ంసేధ్యంజహుయా నేత
మేవదేవయజ్ఞబుధివదన్తి యదగ్నోజహోత్యపి సమిధం త
దేవయజ్ఞ స్సన్తిష్ఠతే, త్యక్తం అగ్నిహోత్రాయవై శ్వదేవ
యజ్ఞాయ బ్రహ్మయజ్ఞాయ దేవయజ్ఞాయ భూతయజ్ఞాయ
మనుష్యయజ్ఞాయ స్వాహేతిహుత్వా పితృయజ్ఞాయ స్వ
ధాన్యాయ పశుయజ్ఞాయ స్వాహేతివహుత్వావ్యా
హృతీస్సన్తిష్ఠత్యుతం వ్యాహృతీశ్చ హుత్వా తతోయథాదిశం

గృహబలింహరే ద్రుహృదైసమ ఇతిమధ్యేనిశ్చివ్య బ్రహ్మ
 పురుషా దీప్తిపురుషస్తం పాగిగస్తం దక్షిణాయమయ మ
 పురుషయో రుదగస్తం పశ్చిమే వరుణ వగణపురుషయో
 పాగిగస్త ముత్తరే సోమ సోమపురుషయో రుదగస్తం బ
 లింక్షిప్యోఽగ్నేయాదిమ తత్తన్నామ్న చతురోబర్హి
 దత్వా దక్షిణేపితాదిభ్య శ్చతుర్భ్యో దక్షిణాస్తంబలిం
 దద్యా ద్విత్పశ్చిమే పితృపత్నాదిభ్య స్తథైవనిక్షిప్యకా
 నే యావన్నాథిణఇతి విశ్వేభ్యోదేవేభ్యో దివాచరేభ్య
 ఇతిదివారాత్రోన క్తంచరేభ్యఇతిశయ్యాశిరస్థానే శ్రియాఇతి
 పాదప్రచేతే ఛంద్రకాశ్యాఇతి మరుద్భ్యోనమఇతి ద్వారపట్టి
 కయో ర్యదివ్రత్యక్షూర్వాస్వాతాముత్తరాస్తం యదిదక్షి
 ణోత్తరా పాగిగస్త మగ్నేయేనమఇ త్యశాస్త్రైః పాశ్వ
 యో రద్భ్యిఇత్యుదధాన్యాం ద్విషదేసమఇతి ద్విషద్దృష
 త్పత్రయో ర్వనస్పతిభ్యో నమ ఇత్యుబాఖలముసలయో
 రోషధీభ్యఇతి శూర్వే బలిందత్వా శునాంచేతి గృహపృ
 థ్మథాగే బలికేషంనిరూప్యాచమ్య తతోఽన్నపరిషేకం
 కృత్వా భనత్రలేపన పోక్షణా గ్న్యదిత్యోపస్థానంకర్తా
 నిత్యంసాయంపాత కేవంబలిగంహరే త్తత్కాలపా
 త్త మతిథింతర్యయే దేషవపమనుష్యయజ్ఞో యనస్మయే
 భ్యోఽన్నందదాతితనస్మయజ్ఞస్స ప్రిత్యతఇతి విజ్ఞాయతే
 ఇతి శ్రీవైఖాననసూత్రదర్శన స్పృశింహవిరచితే
 తృతీయప్రశ్నే తృతీయప్రశ్నః॥

ఏవంత్రిరాత్ర మోపాసనమై శ్వదేవోక్తిత్వా బంధుభిః
సహభుక్త్యా పూర్వాస్తమైతరశ్రవణాత్మావృతభావయాతాం
తయారత్రాభ్యై ఔదుమ్మర ఆశ్వత్థగ్గ్లాక్షోవా దణ్డో వాన
సానుతేజవా వేష్టిరస్తిప్తతి నక్షత్రయోగ్గ్లాక్షోవారణో
భవతి॥ —* ని పే కః *—

అథ చతుర్థాశ్వామవరరాత్రా వృత్తాయ పక్షిమలం
శ్చిత్వాపూర్వాస్తమైతరశ్రవణాత్మా ద్యాదిత్వాస్త
మగ్న్యస్త మాదిత్వాస్తం వ్యాహృతీశ్చ మాత్వా భూభా
గమితి చతుర్థి ర్వధూశిర స్వాజ్యమాసీయా స్తహోమం
మాత్వా ఋగ్వేదక్షిణంకృత్వా ప్రణమ్య పాచ్యాముదీ
చ్యాంవా వధూముపవేశ్యా భిష్వేతియోనిపభిమృశ్య స
న్నామ్నశ్చి సమీపంగత్వై మామనువ్రతేత్యాదిక్ల్య మధు
హేమ్నద్విధమితి మైధునంకుర్వీత సుప్రజాస్త్వాయేత్యుపగమ
సం సన్నామ్నశ్చిత్వాగంగవమిమ మనువ్రతేతి వధూముఖే
క్షణమిత్యేతే॥ —* ఋ తు స గ్గ మ స మ్ *—

అథ యదారబ్ధివశ్యతి తదాత్రిరాత్రం నైతాము
పగచ్ఛేన్నై తయాసహసీత సశయాత త్రిరాత్రం స్నానా
భ్యుజ్జన శిరగ్గ్లాక్షాయ నాజ్జన రస్తధావన సఖనికృస్తన త
స్తకరణ రజ్జక్రియాదీని వజయేత్పక్షే స ఖర్వేణవా నా
న్నమద్యా రఖర్వేణాన్న మజ్జలినివా ఋద్యాద్యాం మలవ
ద్వాసనమితి బ్రాహ్మణం చతుర్థేఽహని రస్తధావ

ఉత్తరాంతం పాగ్రాదభానాస్తీర్వతేషు కేశవాదిదా
మోదరానా నుదగస్తమావాహ్య పోహిరణ్యపవమానై
సాన్సుపయితాః కేశవాదిభిర్నమోనై సత్తన్నామభిరభ్య
ఞ్చా తోదేవా ఇదంవిష్టు ప్రీతిపదా విష్టుగ్గిరాత్రీతది
ష్టుగ్గిపంమం తదిప్రాసో విష్టుగ్గ్నకం తదస్యప్రియం పృత
దిష్టుగ్గ్న వరోమాత్రయా విచక్రమ త్రిదేశవగ్గపృథివీమితి
ద్వాదశాజ్యాహుతీహుత్యా ఘృతమగ్నితంపాయసం కే
శవాదిభ్యోనిశీద్య ద్వాదశనామభి రతోదేవాద్విష్టు పా
యసంహుత్యా ఓ గృజసానూధర్వభిరత్తై రైష్ట
నైవిష్టు నూతైస సంప్రాధ్య సమోం తైనామ
భిఃప్రణమ్య పుణ్యాహ మస్తహోమంహుత్యా శేషంపాయ
సం తీర్తింప్రాశయే ద్దభాధానాది విష్టుబల్యస్త మాపా
సనాగ్నా కర్తవ్యం తాకికాగ్నావిత్యేకే॥

ఇతి శ్రీనైఖానస సూత్రదర్పణే సృసింహవిరచితే
తృతీయవత్సే చతుర్థప్రకరణమ్॥

—* జాతకగ్రంథము —

అథ జాతకరత్నాభ్యాసామః సూరికాగృహం
యథాశాస్త్రంకృత్యా గోవాసితం తిలసిద్ధాంతాధూప
యిత్యా ప్రసవకాలే గభిణీంప్రవేశయే చృతస్రస్తిసా
వాక్త్రీయస్త్రతస్థిత్యా హృదయేక్షణే కల్పకంఘక్త్యా స
శూలేనాభ్యధిగమదేశే ప్రసూయత ఇతివిద్యార్థది నిరుద్ధగ

భావస్య తుస్వవచలాంయోనానిష్ఠీద్య తితైవనిదద్యా
 త్వర్వకభ్యుకేనవాధూపయే త్సుఖసూతిలభతే గుజ్జామూ
 లమాహృత్య రక్షణాధం హస్తపాదయోబాధ్నియాద్య
 దాజాయమానస్య శిశోర్నాసాగ్ర దృశ్యతే తదాశుభాశు
 భంసమీక్షే న్నాతుశ్శిరోదేశే దక్షిణతడదకుష్మంనిష్ఠిపేత్వా
 దయోర్వాద్యవిశేష మవాక్యస్మిమావధీమిత్యేకే యైవ
 సోమగ్గవత ఇత్యుదరమభిమృతే జ్వరైశ్చైకజాలేకుమా
 రే ఆశ్రయరశు హిరణ్య తిలాక్షత ఫలీకరణ సిద్ధాధా మ
 ధ్యాజ్య పయాంసే సమ్భృత్య ద్వారస్యవామభాగే లెక్ష్మ
 సంప్రతిష్ఠాప్య తస్మిన్ పరశుం తస్మిన్ హిరణ్యం నిక్షిప్త్య
 శాత్రుభేదేతి హిరణ్యమధర మశ్మానమూర్ధ్వంచకరోతి త
 స్మిన్ అంగాదంగాదితి యయాకయావాత్రియా కుమారం
 ధారయే నామ్రతావాల్లన మద్భిరభ్యుక్ష్య తిలదేవపద్య
 స్వేతి సాక్షతాంస్తీలా ఇచ్చరసినిక్షిప్య నిత్యమన్యే స'పా
 నసంకారయే దరణ్యాంవాల్లనయే దిభాన్యరణమా
 దాయ మధిత్యా ద్వారస్యదక్షిణతః పోక్షణోష్ణానాన్తే
 ల్గ్నింప్రతిష్ఠాప్య దభైకంపిస్తీర్య పరిషిచ్య శ్లేరథో య
 శ్చైవ ఆలిఖ స్సర్వస్థు అన్వీముఖ్య కెశినీ రేతాకఘృత
 పూర్వపాం మిత్రవాససో సక్తంచారిణో నిధచారిణీ తా
 సాంత్య మయంతేయోని రక్తమనామేతి వ్యాహృత్యస్తం
 జహాయా దపివా లెక్ష్మాంతకే కపాలం నిక్షిప్యేతస్మిన్

షభశకృత్పిష్టాంనిధాయో తత్ప్రమాహృత్య ధూపందత్వా
 పూర్వవత్ప్రతిహత్య జపమాయా శ్చోత్రియాగారాద్వా
 ౭౭హరే ద్యేనాగ్నినాజాతఃర్షభవతి తేనాస్యసర్వసం
 స్కారాభవన్ హస్తంప్రత్యక్ష్యధూమింస్సుప్త్యేయస్తేను
 శీమితి వచా పథ్యా పీఠణ్యా శ్చశక్తినిధాయ మధున
 ద్విభాక్త్యం ఘృతంకరోతి తన్మేధాఘృతమితివదన్తి పయ
 స్స పాతమేతతేవ బ్రాహ్మీ ఘృతమిత్యా మసన్దిధిభేణ
 పీఠణ్యంబద్ధ్యా కుమారస్యవక్త్రమస్తథాకాయ భూర్బు
 చితి ఘృతద్వయం సక్కుత్వాశయతి ప్రతిమస్త్రీమిత్యేకే
 ఏవమహరహ స్నాయంప్రాతఃపూర్వా ఘృతంప్రాశ
 యిత్వా మిత్రతాభి శ్శీతోష్ణాభి రద్ధిస్నానవయిత్వా క్షేత్రి
 యైత్యేతి మాంసమీసంనీత్వా మూర్ధాక్ష్యభూయాయా
 దైవీతితి మాంసరసః ఆధాయ తాసాం త్యేతి రక్షిణాదిస్త
 నా ప్రత్యేకంప్రత్యక్ష్యా హంకుమారఇతి తథైవచాయయే
 దాపోహవిషేతి శిరోరక్షిణశేష్యత ఉదకుంభే సాయంప్రా
 తగ్గి పూర్వజలంవిసృజ్య నవంజలంనమే స్తుతీమే వచ్చమే
 సప్తమే ఽవమేవా ౭హ్నిశ్చయనాదికం యథాహాంశో
 ధయతి॥ —* వాస్తునవనసః*—

అధవాస్తుహోమం వ్యాఖ్యాన్యస్యామో సవగృహప్ర
 చేశే నూతఃప్యేతకయోరస్తేవా కర్తాకేశశక్త్యూచి వాప
 యిత్వా మృణ్మయీని పురాణాని త్యక్త్వా ౭న్యానిసంబ్ర

హస్తప్రాదీన్యగోక్తం శోభయత్వా సాననాగ్నా వా
 ఘోరాస్తే వాస్తవ్యత ఇత్యాదిద్యాభ్యాం భూమియన్తే
 స్థావో భూమియన్తాయస్థావోత్యాదిద్యాభ్యాం భూమియన్తే
 త్యో మేదనీత్యాది పశ్యభూమివత్వాత్ వ్యాప్యతీజా
 హుయా ద్దభకముష్టిమగ్నావృజ్వానాః హమగ్నోగ్నింగృ
 ఙ్మమీతి తనూదాయ పూర్వద్వారాదారభ్య కుడ్యమూలా
 ద్భవహత్వ సూతకెదక్కిణం పీతకేవామం పరీత్య
 గృహమధ్యే పర్యగ్నింకృత్వా ఒపరద్వారేణిష్క్రమ్య ద
 భకముష్టివిస్మయే త్తేనైవపథా పాతీణ పుణ్యాహజలం
 పోక్ష్య ప్రసాదయ న్నణోరణీ కానితి శిష్టైస్సహపోక్షయే
 దేవం వాచనా ద్ద్వారాద్యా పూర్వద్వారం దక్షిణాదుర్ధ్వ
 ముత్తరాద్దక్కిణంచ పర్యగ్నిపోక్ష్య ఛేదేతాం పునరేతేశ
 త్యాది చత్వారోనగుణదేవత్యా విశ్వేదేవస్యత్యాదిద్యానై
 శ్వదేవా సతోదేవాది షడ్వైష్ణవా ద్వావిశ్వేకే ద్రవస్య
 మిత్యాదిద్యా రాద్రా బ్రహ్మజ్జన మిత్యాదిద్యా
 బ్రాహ్మణ్య మశ్రవానస ఇత్యాదిద్యా కాబేరా య
 వమేతా నీత్యాది త్రయోగ్ని సోమయా బృహస్పతి
 దేవానామిత్యాది చత్వారోబృహస్పత్యాస్తూతారమి
 ష్టమిత్యాది త్రయోదశైస్త్రాయమోదాధారేత్యాదిద్యా
 యామ్యా మిత్రస్యచక్షణీత్యాదిత్రయోమైత్రా భూమియ
 జ్జాద్యంతేషు ప్రత్యేకం చతసోవ్యాహృతయ ఇత్యేవం ద్వి

త్రరశతం వాస్తుహోమస్యాహతయో భవన్త్య థాన్త
హోమః॥ ఇతిశ్రీవైఖానస మంత్రదర్పణే సృసింహవిరచితే
తృతీయప్రశ్నే పంచమపాదకరణమ్॥

—* ఉత్తా స మ్ —

అథ దశమద్వాదశేవాఽహ్ని భవత్యుత్థాం జా
తకాగ్ని మరణ్యం సమిధివా సమాహ్వో కిర్తా కృతస
ర్వాంగవస సాన్నత్వా ఽగ్నింమధిత్వా శ్రితియాగా
రాద్వా ఽహృత్య పరిపేచనాన్తే ధాతాదీన్ పంచువా
రుణం మూలహోమం హుత్వా బ్రాహ్మణాభోజయేత్॥

—* నా మ క ర ణ మ్ —

అథ పంచశతృదినే పేవీకస్మిన్ దినే పుణ్యసక్షతే
స్వదక్షిణత ఆసీనస్య కుమారస్య నామధాన్ జాతకాగ్నా
వాఘారంహుత్వా ఽగ్నింపరిస్తీర్య కుమారస్య శిరస్యక్ష
తానారోహ్య పంచువారుణం పాజాత్యం స్వీష్టాకారంచ
హుత్వా త్రివ్రతృశయిత్వా దీక్షాన్త మగ్నిష్ఠాంతంవా
ఽఽదిమధ్యయోఘోషాణాంసహితం దన్వీస్తస్థం సంయు
క్తైశ్చరపదస్వరం ద్వ్యక్షరం చతురక్షరింవా సామగ్దికే
దపివా స్వీతుకవనగంసాన్య త్తదేవత్రైస్థితంభవతి మమ
నామేతి కుమారస్య గోత్రనామనిదిశ శ్చభోక్తనామని
దిశతి క్షత్రనామచ తద్రహస్యంభవత్య గ్నాధానాత్ప
రం స్వకరాక్రంతం నామభవతి పుష్పగన్ధాక్షత దూర్వాద

కా న్నమమాదాయ శాబ్దరిరివేత్త్యాదిభిగ్గ కుమారస్య
పాదాదిశ్చోస్తేషు నిర్వపతి నస్తేత్త్యాదిభిగ్గ కుమార్యాగ్గ పు
ణ్యాహ మన్తగపరిషేకంకుర్యాత్ ।

—* వ షణ వ థణ న మ *—

అథ వషణవథణన మాఘారంహుత్వా కుమారస్య
యస్మిన్నక్షత్రేజనస్త్రివతి తదాద్యష్టావింశత్యధిదేవతా న
క్షత్రాణిజహుయా దాషణం వైరమణ మగ్నిహోమీయం
వైష్ణవం ధాతాదియూలహోమం యద్దేవాది కూశ్మాణ్డహో
మంచ హుత్వా ౭ న్తగపరిషేకంకుర్యా దేవం ప్రతిసంవత్స
రం వ్రతినంస్కార ముపనయనాజ్ఞహోతి తతోవ్రతబద్ధవి
నగేషావసమావర్తనాజ్ఞహోతి సమావృత్తస్య యద
హ్నివివాహ స్తదాదిచర్వసంస్థేషు జహో శ్చేవం వర్తమా
నస్య యదాస్తమాసాధికాశీతి విషాణోఽపస్త్రీ సదృష్టన
హస్రచన్ద్రోభవతి తంపుణ్యకృత్తిమం బ్రహ్మశ్రగీర మామ

—* శ తా శ్చే కం *—

నన్త తస్మాదాపూర్వమాణపక్షే పూర్వస్యశేవ న్దాము
ఖంకృత్వా : శేమ్యగ్గపూర్వాహ్ని ౭గ్నిముపనమాధాయా
ఘారాస్తే పూర్వవధృత్వా పూర్వవత్సంస్కర్షిగృహీత్వా
కపిలవేతిద్వాభ్యాం వృద్ధస్య కపిలవేతిద్వాభాయా శ్శిరసే
నిక్షిప్త్యా శ్శేగ్గపూర్వతః సశీలంకృత్వా పశ్చాత్కలశానాదా
య మధ్నేచికం పాగ్గదిచతుర్దిశ్చుచతురో నిక్షిప్త్యోకర

● 2007 年 12 月 1 日

[illegible]

10 106

హరిహరహిరణ్యగర్భుల కందరాని
సమరసజ్ఞాన సంయోగ సహితం డగుము॥

వసుధ॥

